

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)

“ _____ ” _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою ««Облік, аудит і податковий консалтинг»
(назва програми)

на тему: «Система обліку та контролю виробничих запасів: нормативне
забезпечення та напрями удосконалення
(на прикладі КП «Теплопостачання міста Одеси)»
(назва теми)

Виконавець:

студентка ЦЗВФН

Біла Наталія Юріївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к. е. н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Сиротенко Наталія Анатоліївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА 2024

АНОТАЦІЯ

Біла Н. Ю. «Система обліку та контролю виробничих запасів: нормативне забезпечення та напрями удосконалення (на прикладі КП «Теплопостачання міста Одеси»)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» за освітньою програмою «Облік, аудит і податковий консалтинг». Одеський національний економічний університет. Одеса, 2024.

У роботі розглядаються теоретичні основи обліку, аналізу та контролю виробничих запасів. Вивчено нормативно-правову базу з регламентації обліку запасів в Україні; досліджено економічну сутність, класифікацію та оцінку виробничих запасів. Висвітлено проблемні питання обліку виробничих запасів на підприємствах України. Проведено аналіз ефективного використання виробничих запасів на базовому підприємстві.

Надані напрями вдосконалення діючої системи обліку та контролю виробничих запасів у КП «Теплопостачання міста Одеси» з метою підвищення ефективності використання виробничих запасів.

Ключові слова: виробничі запаси, облік, контроль, нормативно-правова база; економічний аналіз.

ANNOTATION

Bila N. «The System of Accounting and Control of Production Inventories: Regulatory Support and Areas of Improvement (on the Example of the Municipal Enterprise «Heat Supply of Odesa City»)»

Qualification work for a bachelor's degree in the speciality 071 «Accounting and Taxation» under the educational programme «Accounting, Auditing and Tax Consulting». Odesa National Economic University. Odesa, 2024.

The paper deals with the theoretical foundations of accounting, analysis and control of production stocks. The legal framework for regulating inventory accounting in Ukraine is studied; the economic essence, classification and valuation of production inventories are investigated. The problematic issues of inventory accounting at Ukrainian enterprises are highlighted. An analysis of the efficient use of production inventories at the basic enterprise is carried out.

The directions of improvement of the existing system of accounting and control of production stocks in the Municipal Enterprise «Heat Supply of Odesa City» in order to increase the efficiency of use of production stocks are provided.

Keywords: production stocks, accounting, control, regulatory framework; economic analysis.

ЗМІСТ

стор.

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ.....	6
1.1. Нормативне забезпечення системи обліку виробничих запасів.....	6
1.2. Загальні підходи до визначення сутності, класифікації та оцінки виробничих запасів.....	9
1.3. Система обліку виробничих запасів вітчизняних підприємствах.....	23
1.4. Проблемні питання обліку виробничих запасів на підприємствах.....	33
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У КП «ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ МІСТА ОДЕСИ».....	36
2.1. Характеристика КП «Теплопостачання міста Одеси».....	36
2.2. Система обліку виробничих запасів у КП «Теплопостачання міста Одеси».....	51
2.3. Напрями удосконалення системи обліку виробничих запасів.....	58
РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ.....	63
3.1. Загальні підходи до проведення контролю виробничих запасів підприємств.....	63
3.2. Система контролю виробничих запасів у КП «ТМО» та рекомендації щодо покращення.....	68
3.3. Аналіз наявності та ефективності використання виробничих запасів на підприємстві.....	74
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
Додатки.....	91

ВСТУП

На даному етапі в Україні відбулося значне погіршення умов для розвитку та функціонування підприємств, і наразі господарська діяльність України має складне та несприятливе становище. Цьому передувало багато чинників, однак, найвпливовішим став військовий конфлікт, який завдав значної шкоди українській економіці. Адже, відбулося та невпинно відбувається зростання інфляції, зміна попиту, дефіцит сировини та матеріалів, нестабільність фінансового ринку – це в результаті призводить до погіршення економічного стану як на рівні окремих підприємств, так і на рівні держави.

Отже, ефективність господарської діяльності та загальний стан підприємства беззаперечно необхідно розглядати у взаємозв'язку та нероздільності з розвитком ринкової економіки в країні. Тому що вони взаємопов'язані і взаємозалежні і разом утворюють комплексну систему, яка визначає розвиток та динаміку економічного простору. Такі наслідки, як: економічні зміни, нестабільність, неефективне управління матеріальними ресурсами, підвищені ризики - потребують вирішення. Тому державні заходи мають бути спрямовані на створення сприятливого економічного середовища, залучення інвестицій і підтримку розвитку підприємництва.

Актуальність теми. Одним із головних та основних елементів оборотних активів є виробничі запаси. Їх роль на підприємстві займає достатньо високу позицію, тому що управління запасами - є ключовим фактором прибутковості, фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємств. А зараз в Україні спостерігається негативна тенденція: швидке зростання цін на сировину та матеріали. Це пов'язано з тим, що внаслідок вторгнення РФ в Україну були порушені логістичні ланцюги, що робить більш дорогим закупівлю запасів. Через це підприємства зазнають великих збитків, та неефективно функціонують. А що стосується контролю виробничих запасів – то тут також відбуваються зміни з року в рік. За останні роки в Україні в нормативно-правовому регулюванні обліку та

контролю виробничих запасів відбуваються зміни, що спрямовані на те, щоб призвести українську базу законодавства у відповідність до міжнародних стандартів. Оскільки нормативна база постійно оновлюється, важливо відслідковувати зміни в законодавстві та вносити відповідні корективи до звітної політики компанії.

Дослідженню актуальних проблем обліку виробничих запасів присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, Бержанір І. А. , Бутинець Ф.Ф., Горбачова О.М., Демченко Т. А., Єрмоленко Г.С., Олійник І. А., Очеретько Л. М., Принада І. В., Шевченко Л.Я., Шумляєв Б.О. та інші.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є дослідження теоретичних та методичних основ обліку та контролю виробничих запасів. А також проведення аналізу стану виробничих запасів у КП «Теплопостачання міста Одеси» з метою розробки пропозицій та практичних рекомендацій досліджуваному підприємству для більш ефективного функціонування та покращення показників прибутковості.

Для досягнення відповідної мети будуть вирішуватись наступні **задачі**:

- розкриття та детальне вивчення сутності поняття "виробничі запаси", визначення їх структури та класифікації;
- дослідження методів, форм та інструментів контролю з урахуванням специфіки підприємства;
- проаналізувати виробничі запасів через призму нормативного забезпечення;
- розглянути методика та основні принципи обліку виробничих запасів на кожному етапі їх руху;
- провести аналіз забезпеченості та ефективності використання виробничих запасів у КП «Теплопостачання міста Одеси»;
- визначити резерви та шляхи удосконалення системи обліку виробничих запасів, розробити практичні рекомендації, які допоможуть оптимізувати їх використання, забезпечуючи при цьому стабільність та ефективність виробничих процесів на підприємстві;

Об'єктом дослідження виступає система обліку та контролю виробничих запасів.

Предметом дослідження виступають нормативно-правові та методичні аспекти обліку та контролю виробничих запасів, а також напрями їх удосконалення у КП «Теплопостачання міста Одеси».

Методика дослідження базується на комплексному застосуванні методів наукового пізнання, що дозволить всебічно вивчити тему дипломної роботи, оцінити діючу систему обліку та контролю виробничих запасів досліджуваного підприємства, розробити напрямки для його покращення. Тому при написанні роботи використовуватиметься широкий спектр **методів дослідження**, загальнонауковий (аналіз та синтез, індукція та дедукція, порівняння, абстрагування), спеціальний (економічний аналіз, балансовий метод, метод моделювання), та інші додаткові (аналіз нормативно-правової бази і монографічний метод).

Інформаційна база дослідження. Для повноцінного вивчення обраної теми використано різнобічну інформаційну базу: нормативно-правові документи, що регламентують облік виробничих запасів на законодавчому рівні; наукові статті у сфері управління запасами, для вивчення сучасних тенденцій та методів; внутрішні документи досліджуваного підприємства для детального аналізу його виробничих процесів та потреб у запасах.

Результати, які були розроблені в ході дослідження, можуть бути використані для удосконалення системи обліку та контролю виробничих запасів у КП «Теплопостачання міста Одеси» та інших підприємствах зі схожою галуззю економіки.

РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

1.1. Нормативне забезпечення системи обліку виробничих запасів

В сучасних умовах ефективне управління виробничими процесами вимагає належного контролю та обліку виробничих запасів. Цей аспект важливий для різних галузей економіки і підприємств різного масштабу. Загалом нормативно-правове регулювання запасів на підприємствах України має вирішальне значення для стабільності економіки та конкурентоспроможності бізнесу. Україна, як і будь-яка інша країна, регулює обіг та управління запасами через систему нормативно-правових актів, які визначають порядок їх формування, обліку та використання.

Основні нормативно-правові акти України, що регулюють запаси, поділяються на 3 рівні відповідно до їх застосування:

На міжнародному рівні розроблені такі нормативні документи:

- МСБО 1 «Подання фінансових звітів» - встановлює вимоги щодо класифікації та відображення запасів у фінансовій звітності підприємств[12];
- МСБО 2 «Запаси» – цей стандарт визначає принципи та правила обліку запасів, включаючи їх визнання, оцінку, розкриття інформації та методи обліку. Стандарт допомагає підприємству систематично та правильно визнавати та оцінювати свої виробничі запаси згідно з міжнародними вимогами [1313].

На державному рівні існує низка правових актів, що регулюють питання запасів, це походить більш на комплексний підхід, адже не має одного цілісного стандарту, акту чи закону, що містив би повне нормативне розкриття запасів. До даного переліку відноситься:

1. Податковий кодекс України – встановлює правила обліку запасів та оподаткування. Зокрема, він містить визначення запасів, порядок їх визнання та оцінки для цілей оподаткування, а також визначає можливі витрати, пов'язані зі

створенням, придбанням та утриманням запасів, які можуть бути включені в оподатковуваний прибуток підприємства [19];

2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» - встановлює загальні принципи бухгалтерського обліку, включаючи порядок ведення обліку запасів, їх оцінку та відображення у фінансовій звітності. Дотримання цього законодавства є обов'язковим для всіх суб'єктів господарювання в Україні з метою забезпечення правдивої та достовірної інформації про фінансове становище підприємств та інших юридичних осіб[22];

3. НП(С)БО 9 «Запаси» - це стандарт бухгалтерського обліку, який встановлює правила оцінки, визнання та відображення запасів у фінансовій звітності підприємства. Він регулює методи оцінки запасів, а також визначає порядок відображення витрат на виробництво, пов'язаних із запасами. Також встановлює правила визнання втрат або знецінення запасів у випадку, коли їхня ринкова вартість стає нижчою за їхню балансову вартість, а також порядок їхньої реалізації чи списання. Метою НП(С)БО 9 є забезпечення об'єктивного відображення запасів у фінансовій звітності для надання користувачам адекватного та реального уявлення про фінансовий стан та результати діяльності підприємства [29];

4. Інструкції та методичні рекомендації (методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів; методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами; положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку; положення про інвентаризацію активів та зобов'язань; план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій; інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій).

В свою чергу, на рівні підприємства – це може бути наказ про облікову політику підприємства та інші внутрішні директиви та нормативи [27]. У наказі зазначаються підходи щодо обліку запасів, включаючи такі аспекти як класифікація запасів, методи їх оцінки, порядок проведення інвентаризації запасів, а також

управління ризиками, пов'язаними з запасами. В документі вказується, які конкретно види запасів підприємство використовує, як вони оцінюються, і які процедури застосовуються для забезпечення точності та достовірності обліку запасів. Також в наказі можуть бути визначені процедури управління запасами, включаючи закупівлю, зберігання та реалізацію виробничих запасів. Наказ про облікову політику підприємства також може містити вказівки, щодо забезпечення внутрішнього контролю за обліком запасів.

Зазначені нормативно-правові акти разом створюють цілісний комплекс, який регулює облік та контроль виробничих запасів в Україні. Їх вірне використання допомагає підприємствам забезпечити точність обліку, відповідність вимогам оподаткування та створення надійної фінансової звітності. Однак в Україні, не існує одного універсального ціннісного нормативного документа, який би визначав всі аспекти пов'язані з запасами. Регулювання цього питання відбувається через ряд законодавчих актів та нормативних документів, що були зазначені вище. Але, як показує практика, це не завжди може вважатися проблемою. У багатьох інших країнах, включаючи розвинені економіки, регулювання обліку та управління запасами базується на комплексі законів, положень, стандартів та нормативів. Важливо, щоб цей комплекс актів був легко доступний, зрозумілий та не суперечив між собою.

Отже, існує безліч підходів до обліку запасів, але регулювання цього процесу нормативними документами має величезне значення. Діючи безперервно, підприємство повинно функціонувати безперебійно. Якщо будуть визначені конкретні так названі стандартизовані правила, яким підприємство буде слідувати та це буде задокументовано у внутрішніх документах – звідси слідуватиме ряд позитивних наслідків.

Наприклад, відповідність нормативним-документам є передумовою забезпечення точності та надійності фінансової звітності. Нормативні документи стандартизують процес обліку запасів, забезпечуючи однаковий підхід до ведення обліку для всіх підприємств. Це сприяє створенню точних та надійних фінансових звітів, які відображають реальну фінансову ситуацію підприємства. Регулювання

обліку запасів дозволяє підприємствам уникнути надмірних запасів, які можуть призвести до збитків через знецінення або старіння товарів. Нормативні документи встановлюють оптимальні методи оцінки та управління запасами, що дозволяє ефективно знижувати ризики та оптимізувати витрати. В свою чергу підприємства обирають найефективніший із методів та описують це в своїй обліковій політиці.

Також слід зазначити, що стандартизований підхід до обліку запасів забезпечує прозорість у фінансовій звітності підприємства. Це сприяє підвищенню довіри інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін до фінансової діяльності підприємства. Адже відповідність стандартним вимогам можуть підлягати, наприклад, аудиторській перевірці, тому для позитивного висновку необхідно дотримуватися усіх правил.

1.2. Загальні підходи до визначення сутності, класифікації та оцінки виробничих запасів

На даному етапі розвитку економіки Україна знаходить у скрутному положенні. Після військового вторгнення Російської Федерації на Україну відбулося різке погіршення економічної системи, але зараз спостерігається поступове відновлення та адаптація до таких надзвичайних умов. Відповідно, середовище для просування бізнесу зараз несприятливе та має багато складнощів, але держава усіяко намагається його контролювати та покращувати, приймаючи усі можливі та необхідні для цього заходи. Для успішного загального прогресу необхідний розвиток кожної окремої бізнес-одиниці. Тому українські підприємства повинні в свою чергу систематично аналізувати усі зовнішні фактори та посилювати свою ефективність.

Для цього необхідна мінімізація витрат та максимізація прибутку, забезпечення безперервності виробництва, його оптимізація, уникнення простоїв і перебоїв. Один із ключових показників, що стимулює дані процеси – це ефективне та збалансоване управління виробничими запасами.

Запаси – це одна із важливих складових оборотних активів підприємства, які призначені для подальшого використання у виробничій діяльності та для забезпечення неперервного циклу виробництва, і можуть протягом одного операційного циклу бути перетворені на грошові кошти. Запаси матеріалів, компонентів та сировини дозволяють підприємствам підтримувати постійне виробництво навіть при затримках поставок або несподіваних змінах на ринку. Вони дозволяють уникнути перерв у виробництві, забезпечуючи наявність необхідних ресурсів.

Адже однією з умов для підтримання виробництва продукції на оптимальному рівні необхідна постійна наявність певної частини оборотних активів в матеріальній формі, тобто у вигляді запасів.

Але при цьому існують такі ризики: завищений рівень запасів призводить до заморожування оборотних коштів (тобто вони будуть зафіксовані в запасах, і не будуть доступними для інших операцій, таких як закупівля нових матеріалів чи оплата робітникам, і як наслідок це може ускладнити ліквідність підприємства), а занижений показник - до ризику зриву виробничого процесу (нестача необхідних матеріалів, затримки та простої у виробництві, зниженні виробничої потужності, незадоволеність споживачів).

Також одним із чинників, що визначають ключову роль запасів – це зниження витрат виробництва. Відповідно до економічної теорії, запаси можуть допомогти знизити загальні витрати виробництва. Вони дозволяють економічно купувати більші партії матеріалів та компонентів, використовувати знижені оптові ціни та уникнути витрат на часті постачання.

Також з їх допомогою можна балансувати попит та пропозиції. Тому що запаси дозволяють підприємствам управляти коливаннями попиту та пропозиції на ринку. Вони можуть накопичувати запаси в періодах низького попиту та використовувати їх у періоди збільшеного попиту, що дозволяє забезпечити наявність товарів для клієнтів у будь-який час. Відбувається так названа адаптація до мінливих ринкових умов і підприємства можуть нівелювати вплив сезонних коливань, економічних факторів або інших непередбачуваних обставин. І тоді

запаси дозволяють підприємствам забезпечити вчасну та надійну поставку товарів клієнтам. Вони гарантують наявність товарів на складі, що забезпечує здатність виконувати замовлення та задовольняти потреби клієнтів у вимогливих термінах.

Отже, виробничі запаси є важливим елементом ефективного виробництва та управління підприємством. Вони забезпечують надійність виробничого процесу, оперативність виконання замовлень та задоволення потреб клієнтів, а правильне управління ними сприяє оптимізації витрат та збільшенню конкурентоспроможності підприємства.

Слід зазначити, що найчастіше у різних джерелах можна зустріти відмінні трактування поняття «запаси», так само застосовують і різну термінологію ототожнюючи їх, використовуючи такі терміни як: «матеріальні ресурси», «матеріальні запаси», «матеріали», «товарно-матеріальні цінності», «матеріально-виробничі запаси», «товарні запаси», «продукт праці», «предмет праці», «засіб праці». Хоча ці поняття і можуть перекриватися в певних аспектах, але все ж таки мають відмінності у своїй сутності, ролі та акцентують увагу на різних аспектах виробництва та управління ресурсами. Стандартизоване дефінування «запасів» визначено у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» (НП(С)БО 9). Відповідно до НП(С)БО 9 під запасами розуміють активи, які: «утримують для наступного продажу за умови ведення звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою наступного продажу продукту виробництва; утримують для використання у процесі виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, управління підприємством». А нормативною базою міжнародного обліку є МСБО (IAS) 2 «Запаси», де запаси - це «активи, які утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу; перебувають у процесі виробництва для такого продажу; існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг».

За обома стандартами визначення поняття «запаси» майже ідентичні, але НП(С)БО 9 конкретизує, що запаси утримуються не лише для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а й під час управління підприємством. Таке уточнення розширює розуміння запасів та дає можливість

розглядати їх не лише як об'єкт, що використовується під час виробництва чи для продажу, а як об'єкт який зачіпає усі господарські процесі діяльності підприємства.

Але слід відмітити, що вищевказані стандарти не відокремлюють таке поняття як «виробничі запаси», проте у Плані рахунків бухгалтерського обліку є відокремлений рахунок 20 «Виробничі запаси». Цей рахунок призначений «для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини і матеріалів (у тому числі сировина й матеріали, які є в дорозі та в переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва». Однак і в економічній літературі не висвітлюється конкретне та однозначне тлумачення поняття «виробничі запаси», через різні наукові підходи трактування цього терміну різняться. Але одноголосним виступає закономірність, що термін «запаси» ширший за термін «виробничі запаси».

Але у рамках виробничого контексту, термін «виробничі запаси» відноситься до конкретної категорії запасів, які знаходяться на етапі виробництва або переробки товарів. Цей термін використовується для уточнення запасів, які використовуються безпосередньо у виробничих процесах, зокрема, сировини, напівфабрикатів, комплектуючих тощо. Виробничі запаси є важливою складовою ефективного ведення виробництва, оскільки вони забезпечують стабільність та неперервність виробничих процесів. Натомість термін «запаси» охоплює ширший спектр ресурсів, включаючи не лише виробничі запаси, а й товари готової продукції, товари на складі, запаси для вирішення непередбачених ситуацій, таких як зміни в попиті або постачанні, а також запаси для забезпечення виробничої безперебійності. Отже, виробничі запаси розглядаються як підкатегорія загального поняття «запасів», що фокусується на конкретних ресурсах, необхідних для виробничих процесів, в той час як «запаси» можуть включати більш різноманітні ресурси, враховуючи різні аспекти управління запасами.

На нашу думку, виробничі запаси є ключовим елементом у системі управління виробництвом, визначаються як матеріальні ресурси, які зберігаються на підприємстві з метою забезпечення неперервного виробництва та вирішення

можливих виробничих та логістичних проблем. Вони є стратегічним резервом, спрямованим на забезпечення стабільності процесів виробництва, уникнення можливих перешкод і вдосконалення продуктивності.

В динамічному світі бізнесу, де попит мінливий, а конкуренція жорстка, управління запасами стає ключовим фактором успіху. Економічна сутність запасів полягає в їх двоїстій ролі: з одного боку, вони підтримують безперебійність виробничого процесу, забезпечуючи його необхідними ресурсами. З іншого боку, вони являються зв'язком між виробництвом та споживачем, гарантуючи доступність готової продукції та задовольняючи мінливий попит. Управління запасами – це комплексний процес, і дуже важливо повноцінно розуміти не лише виробничий процес, а увесь технологічний цикл виробничих запасів, що охоплює всі етапи їх руху від закупівлі до реалізації (табл. 1.1). Адже він дає чітке уявлення про цю багатогранну систему та відкриває широкі можливості для оптимізації та підвищення рентабельності.

Таблиця 1.1

Технологічний цикл виробничих запасів

Назва технологічного етапу	Назва процесу управління запасами	Організація процесу
1	2	3
Закупівля	Прогнозування та планування	Проведення аналізу ринку, визначення величини попиту та пропозиції.
		Проведення аналізу потреб в сировині та матеріалах на основі виробничих планів і прогнозів попиту.
		Розробка календарного плану постачання з урахуванням сезонних коливань, виробничої програми, економічної партії та страхового запасу.
	Вхідний контроль	Проведення вхідного контролю якості сировини та матеріалів згідно з установленими стандартами. Застосування сучасних методів контролю якості для гарантування відповідності продукції специфікаціям.
Надходження	Розвантаження та розміщення	Організація складських приміщень для зберігання сировини та матеріалів з дотриманням вимог щодо температури, вологості та безпеки.
		Розміщення продукції з урахуванням її характеристик, оборотності та сумісності.

Продовження табл. 1.1

1	2	3
Надходження	Оприбуткування та ведення обліку	Ведення обліку прийнятих на склад партій сировини та матеріалів за допомогою системи кодування.
Використання	Підготовка до виробництва	Формування внутрішніх замовлень на використання сировини та матеріалів для виробництва певної продукції.
	Виробничий процес	Використання сировини та матеріалів у виробничому процесі згідно з технологічними вимогами та розкладом виробництва.
		Ведення обліку витрат сировини та матеріалів на кожному етапі виробництва для контролю ефективності використання.
	Контроль якості	Регулярне оновлення інформації про залишки сировини та матеріалів на складах.
Проведення аналізу запасів для визначення необхідності закупівлі нових партій сировини та матеріалів		
Реалізація	Зберігання виробничих запасів	Організація складських приміщень для зберігання виробничих запасів з урахуванням її особливостей та вимог до зберігання.
		Ведення обліку виробничих запасів за допомогою системи кодування та ідентифікації для забезпечення швидкого доступу та контролю за запасами.
	Комплектування та відвантаження	Формування замовлень на комплектацію виробничих запасів з урахуванням вимог клієнтів та графіка виробництва.
		Підготовка виробничих запасів до відвантаження, включаючи упаковку, маркування та підготовку необхідних документів
	Доставка та документообіг	Організація транспорту для доставки виробничих запасів до клієнтів з урахуванням вимог термінів, вартості та безпеки.
Супровід доставки, включаючи контроль за рухом вантажу та вирішення можливих проблем на шляху.		
Оформлення необхідної документації, такої як накладні, рахунки-фактури, сертифікати якості тощо, для підтвердження відправки та прийому виробничих запасів.		
Управління запасами	Планування потреб	Використання методів попереднього попиту, експертних оцінок та математичних моделей для точного прогнозування потреб.
		Планування резервів для компенсації можливих затримок у поставках або несподіваних змін у виробництві.
	Моніторинг та контроль	Проведення постійного моніторингу та аналізу ефективності використання сировини та матеріалів у виробництві
	Оптимізація	Впровадження інноваційних технологій та методів управління запасами для оптимізації процесів та зменшення витрат.

Продовження табл. 1.1

Інші процеси	Переробка та утилізація	Повернення непотрібних або застарілих запасів сировини та матеріалів до постачальників або їх утилізація.
	Інвентаризація	Регулярні інвентаризації для забезпечення точності обліку запасів

Джерело: складено автором на підставі джерела [6].

Першочергово, що необхідно визначити відповідно запасів: що саме підприємство відносить до них та на які категорії ділить. Основою бухгалтерського обліку виробничих запасів є необхідність ефективної класифікації, що відповідає економічним вимогам та сприяє раціональній організації складського господарства та аналітичному обліку.

Успішне функціонування підприємства нерозривно пов'язане з систематизацією та групуванням запасів відповідно до їх характеристик, що включають, але не обмежуються, фактори, такі як обсяг, ціна, оборотність та специфіка виробництва. Напрямки класифікації виробничих запасів мають значний вплив на стратегії управління запасами та фінансові показники підприємства. Ретельно розроблена система класифікації запасів дозволяє забезпечити ефективне управління запасами, оптимізувати їх оборот та мінімізувати витрати на зберігання. Більш того, вона створює підґрунтя для аналізу ефективності виробничих процесів та виявлення можливостей для оптимізації ресурсного використання, правильно структурована класифікація допомагає у раціональній організації складського господарства, забезпеченні аналітичного обліку та управлінні запасами. Таким чином не лише спрощується робота фахівців у сфері бухгалтерії, але й стає можливим ефективний контроль за залишками на складах підприємства, а також за їхнім раціональним використанням у виробництві.

Будь-яке підприємство володіє активами та пасивами, які відображають фінансовий стан та структуру капіталу компанії. Активи поділяються на оборотні та необоротні. Необоротні активи включають довгострокові інвестиції, нерухомість, обладнання та інші ресурси, що використовуються понад один рік. Оборотні активи складаються з грошових коштів, дебіторської заборгованості, запасів та інших

активів, що швидко перетворюються на гроші або використовуються у виробничому процесі. Саме у зв'язку з класифікацією оборотних активів, запаси та їх підгрупа виробничі запаси перебувають у другому класі оборотних активів (рис. 1.1).

Основні принципи класифікації запасів засновані на відповідних нормативно-правових актах, зокрема в Плані рахунків бухгалтерського обліку, МСБО 2 та НП(С)БО 9. Розглядаючи загальну систему класифікації виробничих запасів щодо їх ознак, що властива усім промисловим підприємствам, можна розглянути декілька варіантів. Класифікація за МСБО 2: товари, виробничі запаси, виробничі допоміжні матеріали, матеріали, незавершене виробництво, готова продукція.

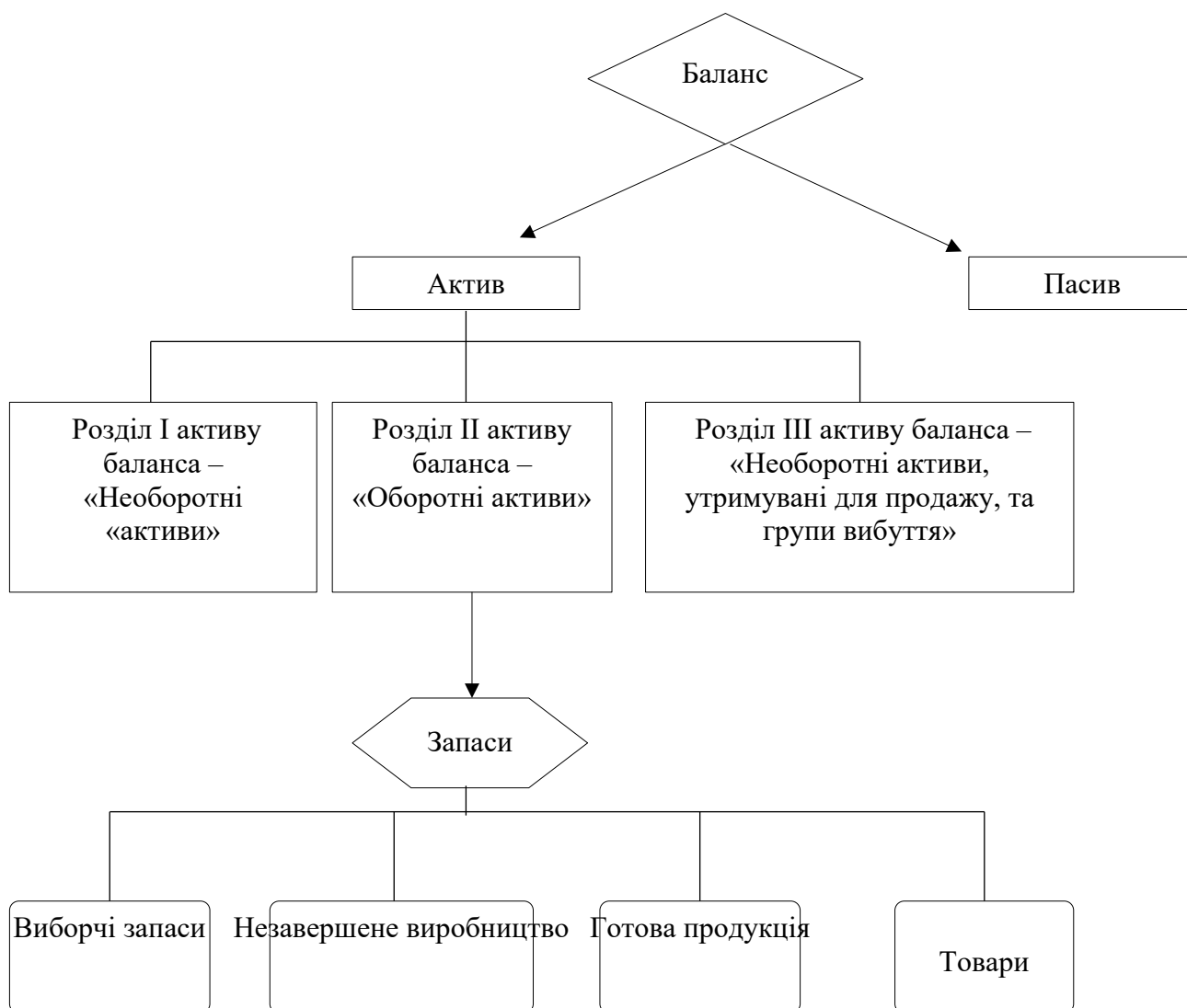

Рис. 1.1. Класифікація активу балансу

Джерело: складено автором на підставі джерела [28].

У відповідності до НП(С)БО 9 класифікуються наступним чином:

- призначені для реалізації в умовах звичайної діяльності: готова продукція і товари;
- знаходяться в процесі виробництва з метою виробництва: незавершене виробництво, напівфабрикати, брак у виробництві;
- призначені для споживання при виробництві продукції, виконанні робіт, наданні послуг, а також управління підприємством: виробничі запаси, МШП [29].

У Плані рахунків бухгалтерського обліку на рахунку 20 «Виробничі запаси» обліковуються за такими субрахунками:

- 201 «Сировина й матеріали»;
- 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби»;
- 203 «Паливо»;
- 204 «Тара й тарні матеріали»;
- 205 «Будівельні матеріали»;
- 206 «Матеріали, передані в переробку»;
- 207 «Запасні частини»;
- 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення»;
- 209 «Інші матеріали» [18].

Резюмуючи вищезазначене, можна прийти до висновку, що система класифікації запасів згідно з НП(С)БО 9 майже не відрізняється від класифікації за МСБО 2, за винятком деяких нюансів у групуванні виробничих запасів. Особливу увагу слід звернути на те, що класифікація виробничих запасів, яка пропонується в Плані рахунків бухгалтерського обліку, досить детально розглядає структуру цих запасів, яка побудована з урахуванням цілей макроекономіки та потреб соціально-економічної статистики.

Так, наприклад, КП «Теплопостачання міста Одеси» ведуть облік відповідно МСФЗ та класифікують свої запаси згідно стандарту МСБО 2 «Запаси». Для цілей бухгалтерського обліку запаси включають: сировину та допоміжні матеріали, паливо, запасні запчастини, напівфабрикати, тара (термін використання яких не

більше одного року), тарні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, призначенні для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва, адміністративних потреб та збуту.

Класифікація запасів, передбачена положеннями МСБО 2 «Запаси», НП(С)БО 9 та Методрекоме́ндаціями №2, заснована на двох основних критеріях: спосіб отримання і напрям використання цих запасів. Тобто, вона розподіляє запаси відповідно до того, як вони були набуті та де будуть використовуватися. Але дана класифікація є загальною та менш адаптованою для специфічних галузей, таких як теплопостачання, де можуть існувати унікальні аспекти управління запасами, які потребують окремої уваги та адаптації.

Додатково до основної класифікації виробничих запасів для теплопостачального підприємства, можна також використовувати ознаки для їх класифікації, що представлені на рис. 1.2. Ці ознаки допоможуть розширити класифікацію виробничих запасів теплопостачального підприємства, забезпечуючи більш детальне та комплексне розуміння їх характеристик та управління ними.

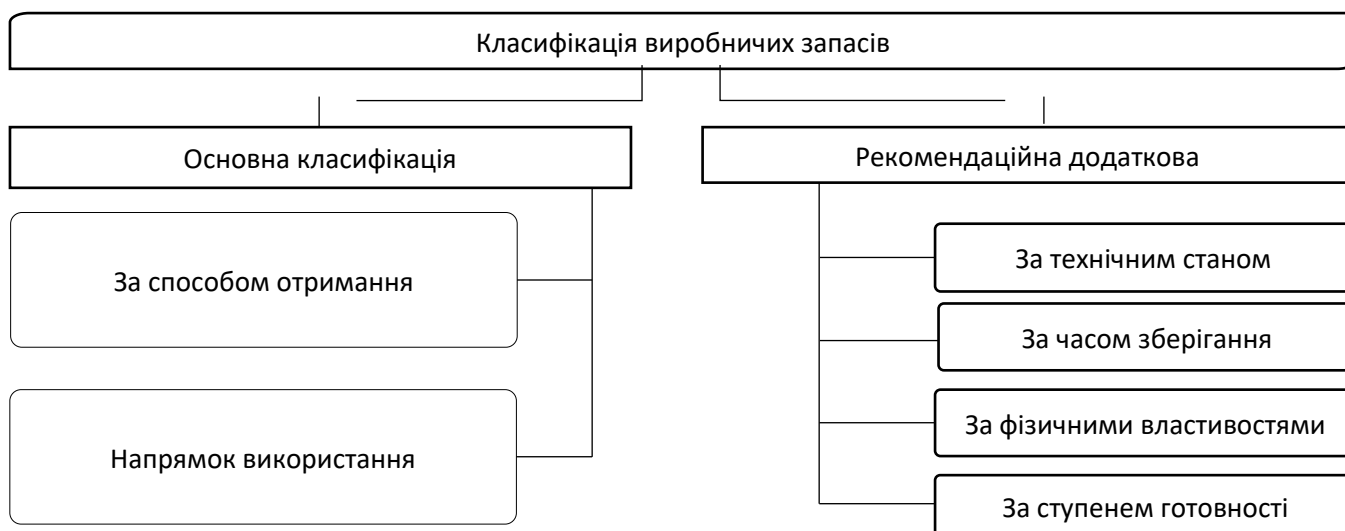

Рис. 1.2. Класифікація виробничих запасів

Джерело: складено автором на підставі джерел [13; 29].

У контексті стійкої інфляції та коливань ринкових цін, для українських підприємств набуває важливості визначення реальної вартості запасів та їх

правильне відображенні у фінансовій звітності. Оцінка запасів стає ключовим аспектом ефективної фінансової та господарської діяльності, враховуючи її достовірність та актуальність. У цьому контексті, методи оцінки запасів повинні відповідати вимогам чинного законодавства. Хоча НП(С)БО базується на МСБО та мають спільні характеристики, та деякі пункти все ж таки різняться.

Грошову оцінку виробничих запасів необхідно здійснюється на різних етапах їх життєвого циклу: при первісному надходженні, на дату балансу та при вибутті. Важливо зазначити, що МСФЗ визначає, що моментом визнання запасів являється не отримання економічної вигоди від придбання, а саме перехід права власності. Наявність запасів на складах не являється повномірною ознакою володіння цими запасами та відображення їх у облікових реєстрах. Адже за моментом признання запасів слідує їх оцінка та відображення в обліку.

Відповідно до МСБО 2 запаси при надходженні оцінюються за фактичною собівартістю, яка включає всі витрати, пов'язані з їх придбанням та доведенням до стану, придатного для використання.

Також стандарт встановлює, що запаси в балансі повинні бути оцінені за найменшою з двох можливих величин: собівартістю або чистою вартістю реалізації. Це необхідно, щоб не зависити очікування користувачів фінансової звітності та для відображення більш точного положення компанії. В свою чергу, собівартість згідно стандарту включає «всі витрати на придбання, витрати на переробку та інші витрати, понесені під час доставки запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведення їх у теперішній стан». А якщо за результатами оцінки собівартість запасів більше чистої вартості реалізації, то їх необхідно уцінити.

Більш дискусійним питанням залишається вибір методу вибуття запасів. Взагалі, вибір конкретного методу оцінки запасів залежить від цілей підприємства та його специфіки, тоді обирається найефективніший та найбільш економічно вигідний метод. Необхідно враховувати фінансовий стан підприємства, галузеву специфіку, податкові вимоги та наслідки; об'єми реалізації та ціноутворення. Адже не існує одного універсального методу, який підходив би усім підприємствам. А в залежності від вибору оцінки, обумовлюється правильність відображення

фінансового положення компанії та, відповідно, ефективність прийнятих рішень, що ґрунтуються на звітності.

Додатковим аспектом є те, що ефективність методів оцінки запасів може змінюватися в залежності від змін в економічних умовах, тому підприємствам слід регулярно переглядати та адаптувати свої підходи до оцінки запасів для забезпечення найбільш точного та об'єктивного відображення їх фінансового стану.

Стандарт МСБО 2 «Запаси» виділяє 3 основні методи вибуття запасів, або так названі формули собівартості: FIFO, ідентифікованої індивідуальної собівартості та середньозваженої собівартості.

FIFO (First In – First Out, «першим прийшов – першим пішов») – це рух відносно часу, в основі даного методу заложено хронологію подій. Тобто запаси, що надійшли першими – першими реалізуються. Цей метод включає в себе вплив зовнішніх факторів і в балансі відобразатиметься вартість запасів, що буде найбільш приблизною до ринкових цін. Але в умовах інфляції є ризик заниження витрат при реалізації запасів, отже, як результат - завищення фінансового результату від основної діяльності.

Метод ідентифікованої індивідуальної собівартості – це найбільш точний, але в той же час трудомісткий метод та використовується частіше при одиничному типі виробництва. Таким чином розраховується собівартість кожної одиниці запасів, тобто характерна індивідуальність накопичення затрат. А тому для виробництва великих об'ємів даний метод не підходить.

Найбільш розповсюдженим являється метод середньозваженої собівартості. З точки зору надійності та правдивості, віддають перевагу даному методу, адже він мінімізує зовнішні фактори, тобто знижує рівень впливу інфляції, та нівелює внутрішні – це така маніпуляція собівартістю з впливом на фінансові результати. Він припускає розрахунок собівартості на основі середньої вартості подібних одиниць запасів, що дає можливість рівномірно їх списувати та визначати реальний стан залишків запасів у балансі

Також для зручності допускаються оціночні методи: метод стандартних витрат або метод роздрібних цін, але при умові якщо їх результати приблизно

дорівнюють собівартості. Вони використовуються в управлінських цілях та при розрахунку, коли неможливо точно оцінити на основі основних методів.

Метод стандартних витрат використовує стандартні ціни для оцінки вартості запасів, порівнюючи їх з фактичними витратами для аналізу ефективності виробництва та управління запасами.

А метод роздрібних цін визначає вартість запасів на основі цін, які платять покупці на роздрібному ринку, незалежно від витрат на виробництво чи закупівлю.

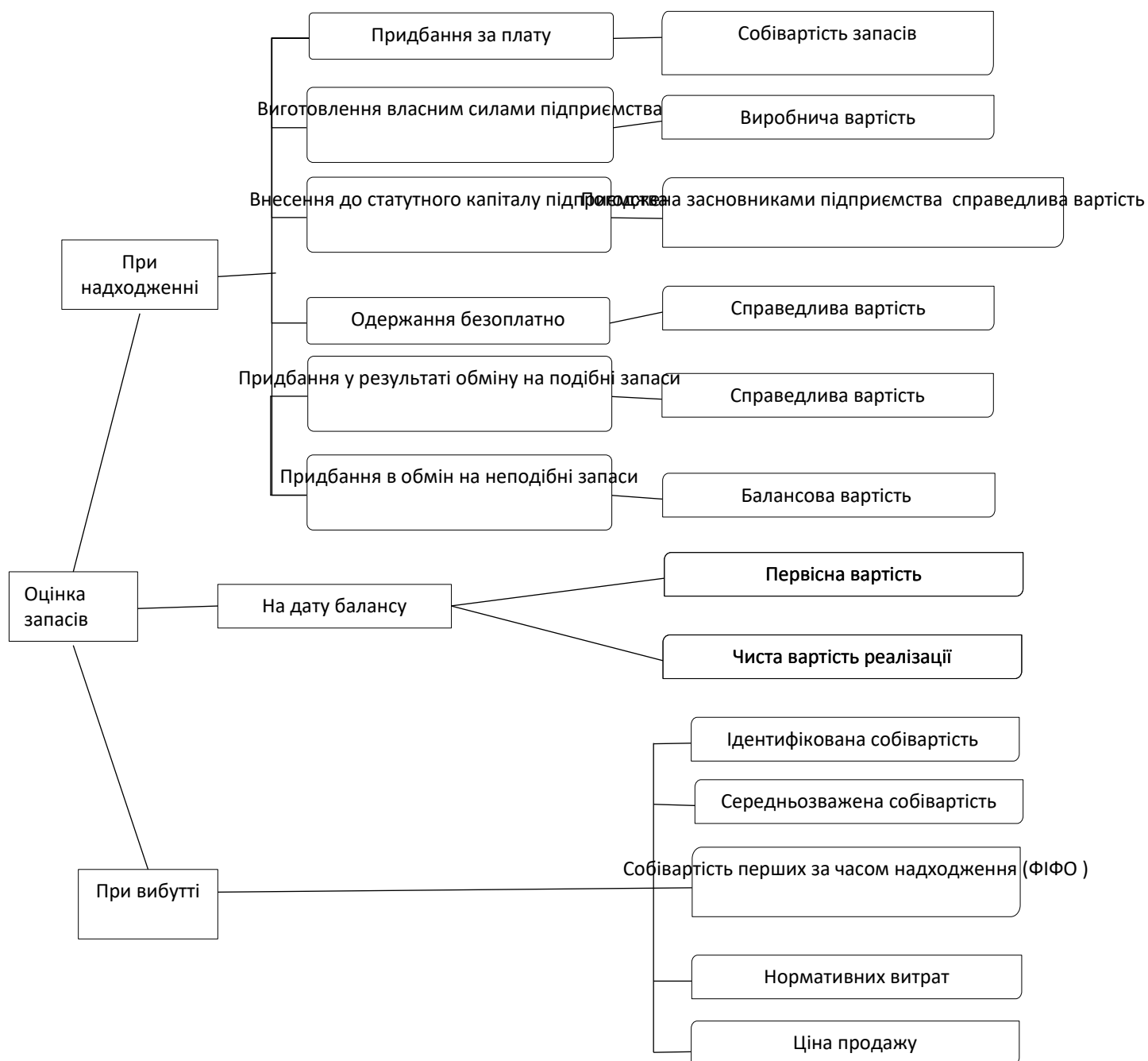

Рис. 1.3. Методи оцінки запасів на усіх етапах їх обігу за МСБО 2 «Запаси»

Джерело: складено автором на підставі джерел [29].

В свою чергу національні стандарти також пропонують методи: FIFO, ідентифікованої індивідуальної собівартості та середньозваженої собівартості[29]. Та додатково пропонують ще 2 методи: нормативний та метод оцінки запасів за ціною реалізації. Для наглядного порівняння цих методів визначення оцінки запасів відповідно стандартам можна розглянути рис 1.4.

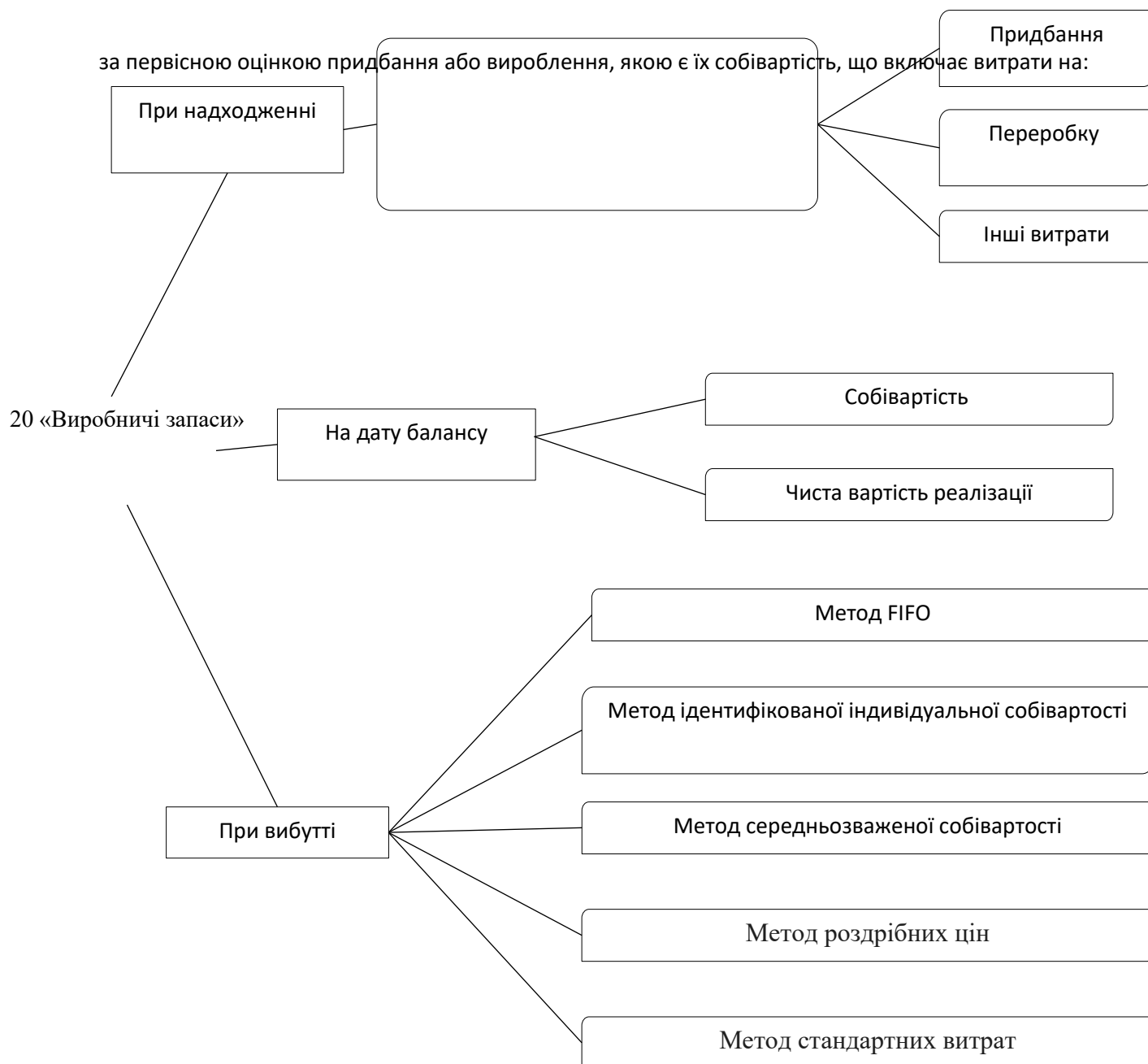

Рис. 1.4. Методи оцінки запасів на усіх етапах їх обігу за НП(С)БО 9 «Запаси»

Джерело: складено автором на підставі джерела [13].

При цьому, оцінка за нормативними затратами ґрунтується на встановлених підприємством нормах витрат на одиницю продукції, робіт чи послуг. Цей метод використовується для оцінки запасів, спираючись на норми витрачання запасів на одиницю продукції.

Оцінка за цінами продажу широко застосовується в роздрібній торгівлі. Цей метод передбачає додавання до вартості товарів суми торгової націнки. Полягає в тому, щоб дослідити цінову політику конкурентів або аналогічних товарів і визначити оптимальну ціну на основі цих даних.

При цьому, слід зазначити, що на досліджуваному підприємстві первісна вартість запасів, придбаних за плату визначають за собівартістю, а виготовлені власними силами - згідно з МСБО (IAS) 2 «Запаси» [13]. При відпуску запасів у виробництво, продаж або іншому вибутті їх оцінка здійснюється за середньозваженою собівартістю, та оцінка за обраною формулою проводиться раз на місяць. Для наглядного порівняння цих методів визначення оцінки запасів відповідно стандартам можна розглянути схему рис. 1.1 та рис. 1.2.

Отже, оцінка запасів укладається у ширший контекст управління запасами, що включає планування, закупівлю, збереження та контроль за запасами. Це не лише складова частина, але й ключовий етап у забезпеченні ефективного використання ресурсів підприємства. Правильна оцінка запасів дозволяє не лише визначити їхню кількість, а й оцінити їх вартість та потенційні ризики, пов'язані з їх управлінням. Вона стає стратегічною основою для прийняття рішень щодо оптимізації процесів виробництва та постачання, що в свою чергу сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства на ринку [3].

1.3. Система обліку виробничих запасів вітчизняних підприємствах

Критичну роль у діяльності будь-якого підприємства відіграють складський та бухгалтерський облік виробничих запасів. Ці процеси не лише забезпечують

ефективне виробництво, а й впливають на фінансову стійкість підприємства. Складський облік дозволяє відслідковувати кількість, розміщення та стан запасів на складі, щоб забезпечити їхню належну управлінську та операційну ефективність. Документування в цьому процесі відіграє ключову роль, оскільки воно фіксує всі операції зі складськими запасами та є необхідною складовою обліку виробничих запасів. Точне та систематичне документування допомагає уникнути помилок, запобігти шахрайству та забезпечити відповідність законодавству та стандартам обліку[1].

Згідно Закону України від 16 липня 1999 року № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи [22].

Дійсно, важливим аспектом ефективного управління запасами є їх документальне оформлення, яке забезпечує точність та прозорість в облікових процесах. Тому для забезпечення належного обліку виробничих запасів на підприємствах використовується ряд первинних документів. Ці документи регламентують кожен етап руху запасів, від їх придбання до використання в виробничих процесах чи списання, та є основою для відповідних бухгалтерських записів та подальшого звітування. Документи повинні містити, окрім обов'язкових реквізитів, всю необхідну інформацію, яка дозволить ідентифікувати запаси: їх кількість, вартість, місце зберігання та відповідальну особу [20].

Коректне документування впливає на фінансовий стан підприємства, його ліквідність та можливості для подальшого розвитку, оскільки дозволяє аналізувати та прогнозувати потреби у матеріалах, контролювати витрати і оптимізувати виробничий цикл. В результаті, ефективна система документального оформлення руху запасів сприяє не лише внутрішньому, але і зовнішньому аудиту, підвищує прозорість господарської діяльності та довіру інвесторів.

Саме бухгалтер на підприємстві відіграє ключову роль у управлінні фінансовим документообігом. Ця особа відповідає за правильне ведення обліку всіх фінансових операцій, забезпечує дотримання фінансового законодавства, складання звітів, а також архівування фінансової документації. Вони також часто беруть участь

у плануванні бюджету та можуть співпрацювати з зовнішніми аудиторами для перевірки фінансових звітів підприємства.

Директор на підприємствах відіграє центральну роль у керуванні всією організацією, включаючи управління документообігом. Хоча частіше він безпосередньо не займається документами, він встановлює політику управління документацією, затверджує внутрішні процедури і відповідає за те, щоб усі відділи дотримувалися нормативних вимог. Директор також може бути включений у підписання ключових документів, зокрема угод, договорів та інших стратегічно важливих документів підприємства.

Управління виробничими запасами на підприємстві включає два основні компоненти: фізичні процеси та їх облікове відображення.

До фізичних процесів виробничих запасів відноситься надходження виробничих запасів на підприємство, процес використання у виробництві, їх вибуття та інвентаризація. При цьому важливим етапом є облікове відображення руху кожного з цих процесів, що включає фіксацію, реєстрацію та документування. Підсумовуючи це можна сказати, що первинні документи з обліку виробничих запасів можна розділити на 3 категорії:

- документи з надходження та оприбуткування запасів;
- документи із складського обліку і внутрішнього переміщення запасів;
- документи з відпуску (списання) сировини, матеріалів на виробництво і потреби управління [31].

На етапі придбання та постачання матеріалів на підприємство використовуються прибуткові накладні, які слугують основою для записів про надходження матеріалів на склад. Оприбуткування товару — це процес прийняття, облік та внесення до складських документів всіх отриманих товарів. Це перший і головний крок автоматизації для управління запасами, контролю за витратами й для точного складського обліку. Отже, цей процес обліково оформлюється за допомогою таких документів, наприклад, як накладна на відпуск ТМЦ, прибутковий ордер, рахунок-фактура, а у разі якщо виробничі запаси надійшли без товаросупроводжувальних документів — формується акт про приймання матеріалів.

Всі ці документи містять інформацію про кількість, вартість матеріалів і постачальника.

Також важливим етапом у цій схемі є – облік запасів на складі, адже він підтримує ефективність ланцюгів постачання та логістики. Для ведення обліку руху матеріалів на складі та забезпечення контролю узгодженості бухгалтерського та складського обліку використовуються картка складського обліку та відомість обліку залишків на складі.

Для перевірки фактичної наявності матеріалів на складах проводиться інвентаризація, результати якої фіксуються в інвентаризаційних описах. Ці документи є основою для подальших коригувань у бухгалтерському обліку запасів.

Для документування видачі матеріалів із складу на виробництво або в інші підрозділи підприємства також може використовувати акт про приймання матеріалів (типової форми № М-7). Ці документи детально вказують, які матеріали, у якій кількості та за якою вартістю були відпущені, а також відповідальних осіб.

Виробничі відділи також можуть використовувати технологічні карти виробництва, далі завдання на виробництво видається через внутрішнє наказ-доручення на виготовлення, а відповідно до цих документів, складські працівники видають необхідні матеріали для виробництва.

Документування вибуття – це відображення списання матеріалів, включаючи передачу готової продукції клієнтам або списання зношених ресурсів. Наприклад, формується накладна вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів – використовується для внутрішнього переміщення матеріалів між різними підрозділами або відділами підприємства. Видаткова накладна, що використовується для оформлення вибуття матеріалів чи товарів зі складу.

Отже, для забезпечення точного та своєчасного обліку вибуття матеріалів необхідно належним чином оформлювати всю супровідну документацію. Це включає підготовку та реєстрацію накладних, актів списання та інших документів, які підтверджують фактичне вибуття матеріальних цінностей. Кожен документ повинен бути підписаний відповідальними особами та затверджений керівництвом, що гарантує правильність та достовірність інформації. Важливо також вести реєстри

та журнали обліку, де фіксуються всі операції з вибуття. Дотримання цих процедур сприяє підвищенню контролю за матеріальними ресурсами та зменшенню ризиків втрат або неправильного обліку.

Таблиця 1.2

Документальне оформлення обліку виробничих запасів

№	Господарська операція	Документи для оформлення	Опис документу
1	2	3	4
1.	Надходження/ оприбуткування виробничих запасів/ перебування їх на складі	накладна на відпуск ТМЦ	Використовується для контролю руху матеріальних цінностей всередині підприємства та їх відпуску поза його межами або стороннім організаціям
		рахунок-фактура	є заявкою на оплату товарів або послуг, виписується продавцем і містить інформацію про кількість, ціну, суму до оплати, дані про покупця та продавця.
		товарно-транспортна накладна	Використовується для оформлення відвантаження товарів та матеріалів, а також інформації про транспортні засоби, якими вони перевозяться
		прибутковий ордер	Використовується для реєстрації надходження матеріалів на підприємство від постачальників. Складається одним примірником, який складає матеріально відповідальна особа у день отримання цих матеріалів на склад
		акт про приймання матеріалів типової форми №М-7	застосовується для реєстрації отримання матеріальних цінностей, які мають відмінності у кількості або якості від вказаних у супровідних документах від постачальника. Складають у 2-х примірниках: один примірник до бухгалтерії, а другий - до відділу постачання або юридичного відділу
		Відомість обліку залишків матеріалів на складі	використовується для оформлення та реєстрації документів, які подаються до бухгалтерії. Складається одним примірником від матеріально відповідальної особи та передається до бухгалтерії підприємства разом з усіма первинними документами та необхідними додатками

Продовження таблиці 1.2

1.	Надходження/ оприбуткування виробничих запасів/ перебування їх на складі	акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів (типова форма № М-10)	Використовується для реєстрації видачі матеріалів понад встановлений ліміт або у випадку заміни матеріалів. Він є підставою для списання матеріалів зі складу та складається у двох примірниках: один для одержувача, а інший для складу.
2.	Надходження на переробку/виробництво	картка складського обліку матеріалів	Цей процес використовується для точного обліку руху матеріалів на складі за кожним їх видом, сортом та розміром. Кожний номенклатурний номер матеріалу реєструється окремо в картці та ведеться матеріально відповідальною особою
		матеріальний ярлик	Використовується для ідентифікації та характеристики матеріалів, що зберігаються на складі, кожного за його номенклатурним номером. Служить дня них паспортом
		акт про приймання матеріалів типової форми №М-7	застосовується для реєстрації отримання матеріальних цінностей, які мають відмінності у кількості або якості від вказаних у супровідних документах від постачальника. Складають у 2-х примірниках: один примірник до бухгалтерії, а другий - до відділу постачання або юридичного відділу
3.	Вибуття запасів	накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів типової форми № М-11	Використовується для контролю руху матеріальних цінностей всередині підприємства та їх відпуску поза його межами або стороннім організаціям
		товарно-транспортна накладна	Використовується для оформлення відвантаження товарів та матеріалів, а також інформації про транспортні засоби, якими вони перевозяться
		лімітно-забірна картка (типові форми № М-8, № М-9, № М-28, № М- 28а).	Заповнюються відділом постачання або плановим відділом при переміщенні запасів на складі. Їх складають у двох примірниках: один передається до цеху де матеріали використовуються, а інший залишається на складі

Джерело: складено автором на підставі джерела [31]

Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів визначають правила та процедури, які стосуються для коректного документування операцій із запасами на підприємствах. Ці документи мають важливе значення для правильного обліку і контролю за рухом товарів та матеріалів на підприємстві, а також для забезпечення відповідності законодавства та фінансової документації. Важливо забезпечити правильне та своєчасне складання цих документів, а також їхнє належне зберігання. Це допомагає забезпечити точність обліку запасів, уникнути втрат та непорозумінь у внутрішній ланці постачання, а також забезпечує відповідність законодавчим вимогам та регулятивним стандартам.

Основою бухгалтерського обліку є принцип подвійного запису, який передбачає, що кожна фінансова операція фіксується одночасно на двох протилежних рахунках – по дебету та кредиту. Цей принцип є основою бухгалтерської системи і забезпечує точність та збалансованість фінансової інформації. Саме з цього принципу виникає кореспонденція рахунків – взаємозв'язок між різними бухгалтерськими рахункам [11; 18].

Для синтетичного обліку запасів призначено 2-й клас Плану рахунків «Запаси», а для обліку виробничих запасів застосовують рахунки 20 «Виробничі запаси».

Рахунок 20 «Виробничі запаси» призначено для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини і матеріалів (у тому числі сировина і матеріали, які є в дорозі та в переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва.

За дебетом рахунку 20 «Виробничі запаси» відображаються надходження запасів на підприємство, їх дооцінки, за кредитом - витрачання на виробництво (експлуатацію, будівництво), переробку, відпуск (передачу) на сторону, уцінка тощо. Наприклад, оприбуткування виробничих запасів на склад підприємства оформлюється наступним проведенням: Дебет 20* Кредит 631[18].

На рис. 1.5 можна переглянути кореспонденцію рахунку 20 за дебетом з кредитом рахунків.

20 «Виробничі запаси»	15 Капітальні інвестиції
	23 Виробництво
	24 Брак у виробництві
	28 Товари
	37 Розрахунки з різними дебіторами
	39 Витрати майбутніх періодів
	42 Додатковий капітал
	47 Забезпечення майбутніх витрат і платежів
	80 Матеріальні витрати
	84 Інші операційні витрати
	91 Загальновиробничі витрати
	92 Адміністративні витрати
	93 Витрати на збут
94 Інші витрати операційної діяльності	

Рис. 1.5. Кореспонденція рахунку 20 «Виробничі запаси» за дебетом з кредитом рахунків

Джерело: складено автором на підставі джерел [11;18;24].

За кредитом рахунку 20 відображається списання виробничих запасів на виробництво, переробку, а також уцінка виробничих запасів, списання нестач і втрат (рис 1.6). Так, наприклад, випущення запасів на виробництво, переробку ремонт, монтаж, та інше технічне обслуговування системи тепlopостачання оформлюється таким проведенням: Дебет 23 Кредит 201.

Зважаючи на факт того, що для реалізації продукції необхідне перетворення виробничих запасів на готову продукцію, яке, в свою чергу, відбувається через ряд послідовних етапів, що включають підготовку виробництва, власне виробничий процес та завершення виробництва. Бувають випадки невипуску виробничих запасів у виробництво з прямою реалізацією покупцю. Реалізація запасів безпосередньо замовникам оформлюється проведенням: Дебет 943 Кредит 20.

23 Виробництво
24 Брак у виробництві
26 Готова продукція
27 Продукція сільськогосподарського виробництва
28 Товари
37 Розрахунки з різними дебіторами
40 Зареєстрований (пайовий) капітал
42 Додатковий капітал
46 Неоплачений капітал
48 Цільове фінансування і цільові надходження
63 Розрахунки з постачальниками та підрядниками
64 Розрахунки за податками й платежами
68 Розрахунки за іншими операціями
71 Інший операційний дохід
74 Інші доходи

20
«Виробничі запаси»

Рис. 1.6. Кореспонденція рахунку 20 «Виробничі запаси» за кредитом з дебетом рахунків

Джерело: складено автором на підставі джерел [11;18;24].

Також пропонуємо розглянути документування при типових проводках в бухгалтерському обліку.

Таблиця 1.3

Типові проводки з обліку виробничих запасів

№	Зміст господарської операції	Первинний документ	Дебет	Кредит
1.	Придбання виробничих запасів від постачальників	прибутковий ордер	20, 641	63
2.	Придбання виробничих запасів підзвітними особами	прибутковий ордер	20, 641	372
3.	Оприбуткування виробничих запасів власного виробництва, що призначені для внутрішнього використання	прибутковий ордер	20	23
4.	Списання вартості виробничих запасів на підготовку і освоєння виробництва	лімітно-забірна картка	39	20
5.	Виробничі запаси відпущені у виробництво	лімітно-забірна картка	23	20
6.	Відображена вартість нестач і втрат виробничих запасів при інвентаризації	звіряльна відомість	375	20
7.	Відображена сума реалізованих виробничих запасів	накладна	37	712
8.	Відображені розрахунки за податковими зобов'язаннями на суму ПДВ	податкова накладна	712	641
9.	Перерахована до Державного бюджету сума ПДВ	платіжне доручення, виписка банку	641	31
10.	Надходження грошових коштів за реалізовані запаси	Виписка банку	31	37
11.	Відображені витрати, пов'язані з реалізацією виробничих запасів	Довідка бухгалтерії	943	20
12.	Списання собівартості реалізованих виробничих запасів	Довідка бухгалтерії	79	943

Джерело: складено автором на підставі джерел [11;18;31]

Документування типових проводок у бухгалтерському обліку є ключовим елементом для забезпечення ефективного фінансового управління підприємством. Це сприяє дотриманню законодавчих вимог і бухгалтерських стандартів, що гарантує юридичну прозорість і мінімізує правові ризики. Крім того, систематичне документування полегшує процеси внутрішнього та зовнішнього аудиту, підвищуючи контроль за фінансовими операціями та забезпечуючи їхню достовірність. Зрештою, надійна система документування зміцнює довіру з боку інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін, підвищуючи прозорість і надійність фінансової звітності підприємства.

1.4. Проблемні питання обліку виробничих запасів на підприємствах

Питання обліку виробничих запасів –це досить дискусійна тема, тому багато науковців звертали увагу на неї та розкривали її у своїх роботах.

Наприклад, Очеретько Л. М. вважає, що через трудомісткість процесу обліку виробничих запасів, на підприємствах може виникнути багато проблем, що може призвести до збільшення затрат, та у результаті до зменшення прибутку. І однією із проблем, що може призвести до таких наслідків є неоднозначний підхід стосовно класифікації запасів. Тобто немає єдиної затвердженої класифікації, яка б була економічно обґрунтованою, підвищувала ефективність ведення обліку та його контролю, та при цьому використовуватися усіма компаніями [17].

Це питання також висвітлюють у своїх роботах багато інших наукових діячів, такі як: Єрмоленко Г.С., Шумляєв Б.О., Бутинець Ф.Ф. [9]. Аналізуючи наукові джерела, можна зробити висновок, що кожен автор пропонує свою розроблену класифікацію запасів, яка може відрізнятися від загальної, що відбувається через різний науковий підхід. І це не дивно, адже на групування запасів діє багато аспектів: розпочинаючи з специфіки підприємства та завершуючи недостатньою уніфікацією стандартів.

На думку Шевченко Л.Я. проблеми обліку запасів виникають при оцінці на дату балансу та при вибутті. На звітну дату виробничі запаси необхідно оцінювати за найменшою з двох оцінок: за собівартістю або чистою вартістю реалізації [35]. Оскільки на практиці навіть оцінювачам важко надійно встановити очікувані ціни та витрати, пов'язані з реалізацією запасів, то можуть виникнути труднощі при визначенні вартості. Це може бути викликано різноманітністю факторів, таких як зміни на ринку, кон'юнктура споживчого попиту та інші економічні впливи. Що стосується методів оцінки при вибутті, то існують різноманітні підходи, що впливають на фінансові показники по-різному, оскільки ціни на виробничі запаси постійно змінюються. Тому він вважає, що використання необґрунтованого методу часто має місце для шахрайства та неправдивої інформації щодо фінансового стану

підприємства. Саме тому важливо обирати оптимальний підхід до оцінки вибуття запасів, який не переоцінює або недооцінює витрати на виробництво, враховує інфляційні умови, відповідає процесам виробництва і враховує як поточні, так і стратегічні завдання підприємства.

Горбачова О.М. та Олійник І. А. також вважають, що при організації управління виробничими запасами виникає ряд негативних нюансів, яким можна перешкодити за допомогою правильності розрахунку оцінки запасів. Тому важливо обирати метод який буде найбільш задовільний, точний при розрахунках та відповідний діяльності підприємства [6].

Пригада І. В. і його однодумці Демченко Т. А. та Бержанір І. А. рахують, що проблема переходу на комп'ютеризовану форму обліку залишається однією з найбільш актуальних у сучасних умовах, оскільки значна кількість підприємств українського бізнесу продовжує використовувати журнально-ордерну систему обліку [1; 21]. Хоч процес автоматизації обліку є ресурсномісткий, проте безсумнівно важливий та вважається, що облік запасів майже неможливий без використання комп'ютерних технологій. Також науковці підкреслюють необхідність удосконалення питання стосовно визначення справедливої вартості підприємствам, що використовують систему бартерного обміну, а також обміну на активи, які мають відмінну природу чи функціональність.

Отже, управління виробничими запасами є критично важливим аспектом для успішного функціонування будь-якого виробничого підприємства. В Україні існують різноманітні виклики, пов'язані з ефективним управлінням запасами, які вимагають уваги та системних рішень.

Дійсно, законодавство не відповідає сучасним вимогам управління виробничими запасами. Відсутність чітких норм та стандартів може призвести до ризику неефективного управління запасами та збитків для підприємства. Потрібно активно працювати над оновленням законодавства з метою введення чітких та адаптивних норм та стандартів, які враховували б сучасні умови та вимоги бізнесу.

В Україні широко використовуються Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), однак вони також мають ряд недоліків. По-перше, ці стандарти

часто перекладаються з затримкою, що робить їх неактуальними на момент впровадження. По-друге, МСФЗ не завжди враховують специфічні умови національної економіки та бізнес-середовища, що ускладнює їхню адаптацію до українських реалій. Крім того, відсутність постійного моніторингу та оновлення нормативної бази призводить до застарілості існуючих регламентів, які не відповідають швидким змінам у бізнес-середовищі та технологіях.

Відбувається відставання систем обліку від технологічних та цифрових інновацій. Багато систем обліку та контролю виробничих запасів залишаються застарілими та неспроможними враховувати сучасні технологічні зміни та цифрові трансформації у виробництві. Це призводить до втрати конкурентоспроможності підприємств та недооцінки потенціалу нових технологій у управлінні. А отже, виникає потреба в розробці інтегрованих цифрових платформ та здійснювати в них інвестиції, навчання персоналу та підвищення їх кваліфікації – тобто створювати так звану культуру інновацій.

А тому ревізія та оновлення стандартів та процедур із врахуванням останніх інновацій та світових трендів може істотно покращити ефективність управління запасами та зробити бізнес більш стійким до зовнішніх викликів. Застосування передових технологій, автоматизація бізнес-процесів, адаптація гнучких моделей ланцюгів постачання, а також інтеграція принципів екологічної стійкості, таких як переробка вторинних матеріалів, зниження кількості відходів і оптимальне використання ресурсів, можуть значно прискорити досягнення кращих результатів у створенні більш ефективних та вигідних систем управління запасами[4].

Проте, важливо враховувати, що ця тема постійно вивчається та вдосконалюється. Шляхом систематичного аналізу проблемних аспектів та впровадження передових практик управління запасами можна досягти покращення ефективності виробництва та забезпечити стабільність фінансових результатів підприємства.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У КП «ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ МІСТА ОДЕСИ»

2.1. Характеристика КП «Теплопостачання міста Одеси»

Для аналізу та практичного розгляду теми дипломної роботи було обрано Комунальне підприємство «Теплопостачання міста Одеси». КП «ТМО» і його виробничі потужності розташовані за адресою: Україна, Одеська обл., місто Одеса, вулиця Балківська, будинок, 1б.

Засновником організації «Теплопостачання міста Одеси» є Одеська міська рада. Підприємство є правонаступником прав та обов'язків комунальних підприємств «Одестеплокомуненерго» та «Одесатеплоенерго». Рішенням Одеської міської ради від 27.06.06 №101-V з 1 листопада 2006 року шляхом злиття цих двох підприємств було створено КП «Теплопостачання міста Одеси». Це злиття сталося з метою оптимізації управління, підвищення ефективності та забезпечення якісних послуг для мешканців. Поєднання ресурсів та досвіду обох компаній дало змогу створити сильного та конкурентоспроможного гравця на ринку теплопостачання, сприяючи подальшому розвитку міста Одеса.

Метою створення даного підприємства, яка, до речі, прописана в статуті, є забезпечення задоволення потреб міської територіальної громади шляхом проведення господарської діяльності у сфері виробництва та постачання теплової енергії, одержання прибутку для здійснення подальшої діяльності та задоволення на його основі соціально-економічних інтересів трудового колективу.

У процесі здійснення господарської діяльності та відображення її у звітності, підприємству необхідно обрати код виду діяльності відповідно специфіки свого бізнесу. КВЕД має істотний вплив на відображення господарської активності підприємства з позицій фінансової, статистичної та податкової звітності та визначає рамки та параметри, у межах яких відбувається така діяльність. Він впливає на

класифікацію фінансових операцій та розрахунок фінансових показників у фінансовій звітності.

Основним видом діяльності виступає 35.30 - Постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря. Пропонуємо розглянути усі види діяльності, у яких спеціалізується наше підприємство на рис. 2.1.

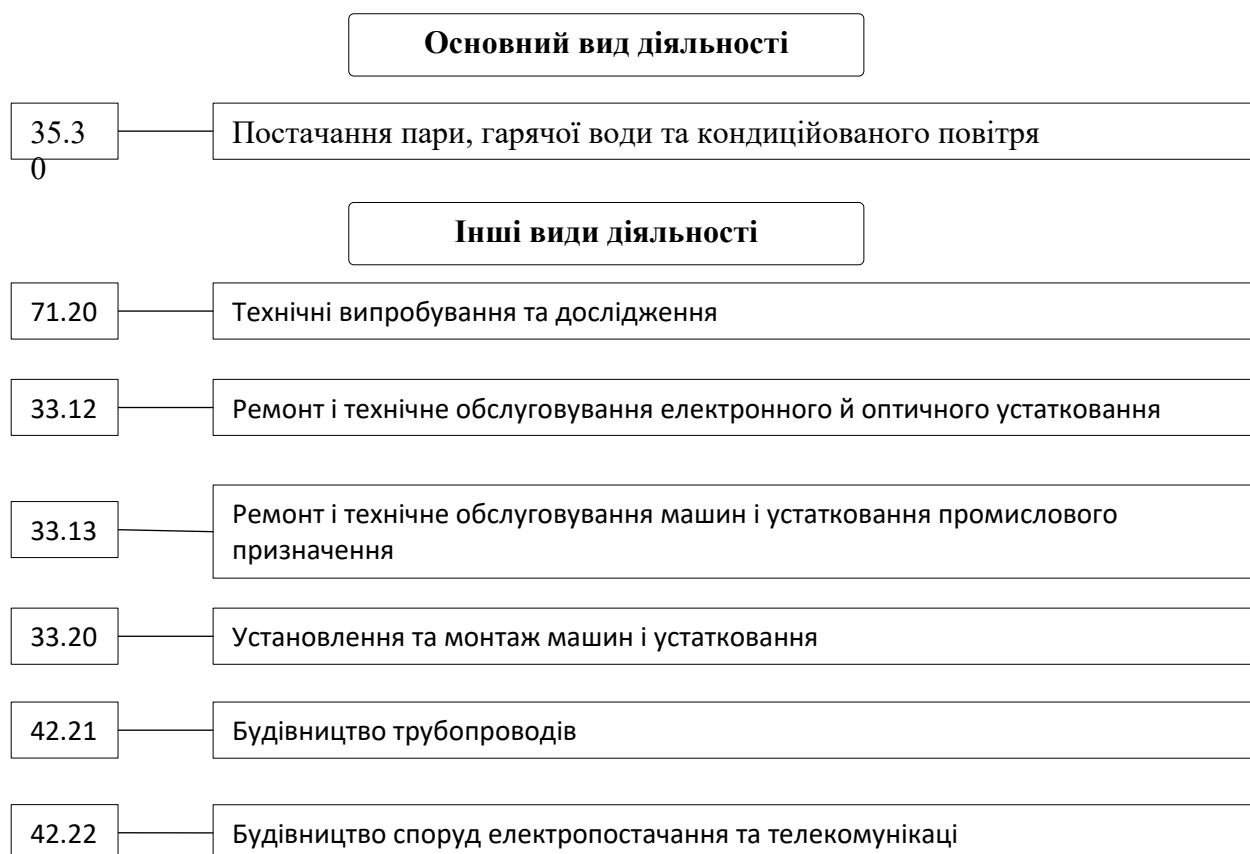

Рис. 2.1. Види діяльності КП «Теплопостачання міста Одеси» згідно з КВЕД

Джерело: складено автором на підставі додатку (додаток А)

Досліджуване підприємство є сучасним індустріально-комунальним комплексом, що спеціалізується на виробництві та транспортуванні теплової енергії. На сьогоднішній день активно впроваджуються новітні технології: модернізація теплових мереж, заміна застарілого обладнання на більш продуктивне та екологічно чисте, а також впровадження програм енергозбереження, безканальної прокладки теплових мереж з використанням попередньо ізольованих труб, сучасних видів арматури та систем автоматики. За техніко-економічними показниками КП

"Теплопостачання міста Одеси" відзначається як одне з провідних та передових підприємств, що забезпечує життєво важливі послуги для мешканців міста.

Його інфраструктура включає 11 великих районних та квартальних котелень, 137 дрібних котелень, 784 кілометри теплових мереж, 127 центральних теплових пунктів, а також адміністративні будівлі та виробничі приміщення.

КП «ТМО» має власну організаційну систему, яка визначає його внутрішню структуру та розподіл функцій між відділами і посадовими особами. Вона була затверджена наказом директора підприємства № 292 від 21.12.2021 року (рис. 2.2).

За типом організаційна структура КП "Теплопостачання міста Одеси" є ієрархічною, та має лінійно-штабну структуру управління. У ній чітко простежується ієрархія підпорядкування, адже на чолі структури знаходиться директор, який підпорядковується міській раді Одеси, а в свою чергу керівник кожного підрозділу підпорядковується директору підприємства.

На верхньому рівні керівництва знаходиться, як вже було зазначено, директор, який відповідає за стратегічне керівництво і приймає ключові рішення щодо діяльності підприємства. Далі по схемі йдуть лінійні підрозділи, спочатку це менеджери відділів або підрозділів. Тобто керівник має заступників з різних питань, таких як розвиток, фінанси, виробництво, організаційні питання. Кожен заступник керує своїм відділом, який поділяється на підрозділи. Вони отримують вказівки та завдання від верхнього рівня та забезпечують їх виконання в межах своїх відділів. Водночас, у структурі також присутні й функціональні підрозділи, які відповідають за певні сфери діяльності, такі як бухгалтерія, юридична служба, служба персоналу тощо. Це штабні підрозділи, які не підпорядковуються безпосередньо директору, а надають йому консультації та допомогу з відповідних питань. На найнижчому рівні знаходяться працівники, які безпосередньо займаються виробництвом, обслуговуванням або іншими операційними завданнями. Вони виконують інструкції та завдання, що надходять від керівництва.

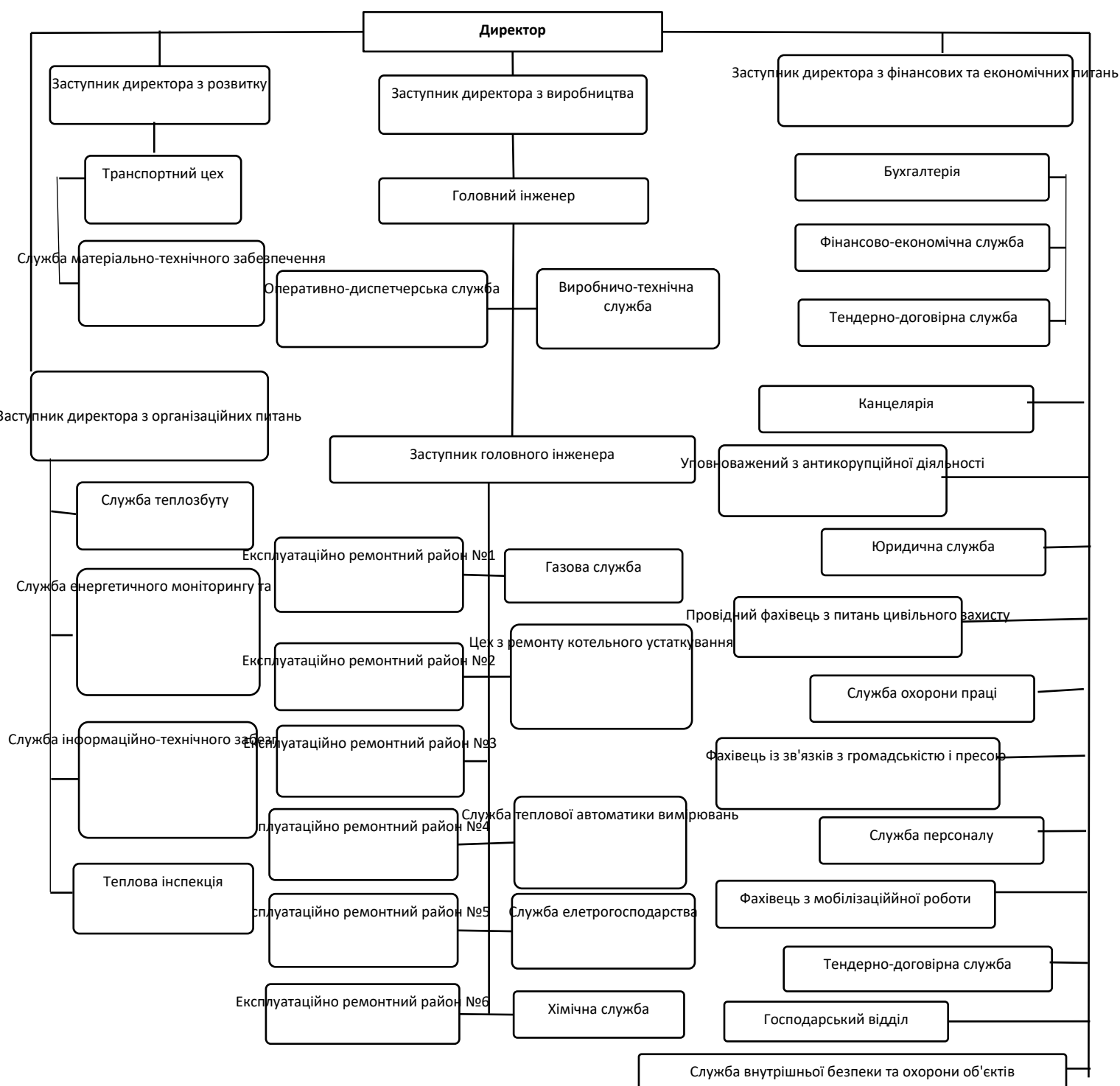

Рис. 2.2. Організаційна структура КП «ТМО»

Джерело: складено автором на підставі додатків (додатки А, Б)

З моменту заснування змінилися 14 керівників, при цьому приблизно у середньому кожен працював 1 рік 3 місяці. З 2019 року і до сьогодні чинним

керівником є Позднякова Ганна Іванівна. Вона являється головною керівною фігурою на підприємстві та відповідає за загальне управління всією діяльністю підприємства. Загальна кількість висококваліфікованих працівників перевищує 2050 чоловік [14].

З метою дотримання вимог законодавства створюється статутний капітал компанії. У КП «ТМО» зареєстрований капітал складає 5 000 гривень. Він включає майно, права на природні ресурси, кошти та інші активи. Все майно підприємства належить територіальній громаді міста Одеси та управляється від її імені. На обліку компанії значиться 4 об'єкти нерухомості та 1 земельна ділянка, а також 29 транспортних засобів.

Споживачів товарів та послуг цієї організації можна розділити на декілька сегментів, включаючи промислові підприємства, комерційні об'єкти та житлові комплекси. У контексті роздрібного сектору, комунальне підприємство встановлює контрактні відносини з кінцевими споживачами. Комунікація зі споживачами та контрагентами здійснюється через офіційний веб-сайт, де доступна інформація про тарифи, послуги та оплату. Також, підприємство використовує сучасні цифрові інструменти, такі як особистий кабінет споживача, що дозволяє клієнтам відстежувати свої платежі та споживання, а також зручно оплачувати послуги онлайн.

У випадку великих промислових та комерційних об'єктів, таких як заводи, офісні будівлі та наукові заклади, зазвичай укладаються довгострокові угоди, що включають в себе гарантії постачання тепла та умови спільного користування тепловою інфраструктурою.

З метою продажу своїх послуг або товарів підприємство часто використовує тендерні процедури. Для проведення тендерів активно користується електронною системою державних закупівель - Prozorro, де оголошують та представляють докладну інформацію про послуги або товари, включаючи технічні характеристики, якість, ціни та інші умови угоди [16]. При цьому ключовою метою є продемонструвати свою конкурентоспроможність і здатність задовольнити потреби замовника. Після того, як замовник ознайомиться з усіма пропозиціями від

учасників тендера, він обирає найбільш вигідний та оптимальний варіант, враховуючи якість, ціну та інші фактори.

На підприємстві є окремий відділ - тендерно-договірна служба, що відповідає та відіграє ключову роль у закупівельній діяльності та управлінні договірними відносинами з постачальниками та підрядниками через тендерну платформу.

В нижче наведених табл. 2.1 та табл. 2.2 перелічуються найбільші контрагенти комунального підприємства, що взаємодіють саме через тендерну систему. До частини клієнтської бази, яка виступає замовниками входять різні комунальні установи та освітні заклади, перелік яких можна переглянути у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Продажі за участі у тендерах

ТОП	Замовник
1	2
1.	КУ «Центр фінансування та господарської діяльності закладів та установ системи освіти Пересипського району м. Одеси»
2.	КУ «Центр фінансування та господарської діяльності закладів та установ системи освіти Хаджибейського району м. Одеси»
3.	КУ «Центр фінансування та господарської діяльності закладів та установ системи освіти Приморського району м. Одеси»
4.	Департамент освіти та науки Одеської міської ради
5.	КУ «Центр фінансування та господарської діяльності закладів та установ системи освіти Київського району м. Одеси»
6.	Одеський національний медичний університет
7.	Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова
8.	Державна установа «Інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. В. П. Філатова Національної Академії Медичних Наук України»
9.	Національний університет «Одеська морська академія»

Джерело: складено автором на підставі джерела [16]

Підприємство реалізує свою продукцію, роботи, послуги, відходи виробництва за цінами та тарифами, встановленими державою та комітетом Одеської міської ради.

Серед компаній-конкурентів, що також займаються постачанням пари, гарячої води та кондиційованого повітря, та мають найбільший виторг є: КП «Київтеплоенерго»; КП «Теплоенерго»; КП «Житомиртеплокомуненерго»; ПРАТ «Харківська ТЕЦ-5»; КП «Харківські теплові мережі»; ДКП «Луцьктепло»; КОНЦЕРН «Міські теплові мережі»; КП ВМР «Вінницяміськтеплоенерго»; КП «Харківські теплові мережі»; [16]

В свою чергу найбільшими постачальниками в контексті тендерної системи для «ТМО» є контрагенти, що наведені у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Покупки за участі у тендерах

ТОП	Замовник
1	2
1.	ТОВ «Одеська обласна енергопостачальна компанія»
2.	ТОВ «Лайф Енерджі Груп»
3.	АТ «ДТЕК Одеські електромережі»
4.	ТОВ «Енерго-резер»
5.	ТОВ «Торговий дім Трубоізолюкомплект»
6.	ТОВ «Енергоресурс-монтаж»
7.	ТОВ «Окко-постач»
8.	ПП «Теплоком»
9.	ТОВ «Спецстрой»
10.	ТОВ «Альянс»

Джерело: складено автором на підставі джерела [16]

З метою оцінки та характеристики економічної діяльності КП «Теплопостачання міста Одеси» візьмемо до уваги його основні фінансові показники. Адже основним принципом системи фінансового обліку та звітності є розділення господарської діяльності на види, а саме: операційна, інвестиційна та фінансова. І саме у такому контексті ми розглянемо ведення бізнесу у КП «ТМО».

Далі ми розглянемо основні показники, що формують фінансовий результат на підприємстві та визначимо наскільки ефективно використовуються ресурси для отримання прибутку, тобто визначимо його рентабельність. Аналізуючи табл. 2.3 однозначно можна вказати, що фінансові показники у 2023 році значно погіршилися відносно попереднього року. Звісно для роз'яснення та повного розуміння причини необхідно розглядати як внутрішні фактори, так і зовнішні. Розглядаючи зовнішні

показники, наприклад, як вже було вказано вище, дуже негативний вплив на весь бізнес мала війна в Україні.

Таблиця 2.3

Аналіз показників, що формують фінансовий результат у КП «ТМО»

Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+,-)
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції	1 873 414	1 734 782	-138 632
Собівартість реалізованої продукції	2 327 052	2 284 336	-42 716
Валовий прибуток, тис. грн	-453 638	-549 554	-95 916
Адміністративні витрати	41 521	45 447	3 926
Витрати на збут	0	0	0
Прибуток від основної операційної діяльності	-495 159	-595 001	-99 842
Інші операційні доходи	600 050	648 700	48 650
Інші операційні витрати	425 082	170 973	-254 109
Прибуток(збиток) від операційної діяльності	320 191	117 274	-202 917
Інші доходи	44 651	39 753	-4 898
Інші витрати	0	309	309
Інші фінансові доходи	516 590	54 093	-462 497
Фінансові витрати	53 122	123 754	70 632
Фінансовий результат до оподаткування	187 928	-147 491	-335 419
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-110 616	0	110616
Чистий прибуток	77 312	-147 491	-224 803

Джерело: складено автором на підставі додатків (додаток В, Г)

Слід звернути увагу, що у 2022 та 2023 роках на підприємстві зріс чистий дохід від реалізації. А так як одним з наслідків війни є швидкий ріст інфляції, що спричинило ріст цін на сировину та матеріали, то однією з головних передумов такого збільшення доходу є не збільшення виробництва, а зростання вартості цих послуг. Це посприяло збільшенню тарифів на теплову енергію для споживачі, наглядно дані зміни переглянути можна в таблиці 2.4. Вона демонструє середньозважені тарифи на транспортування та постачання теплової енергії для

населення та установ та організацій, що фінансуються з державного чи місцевого бюджету.

Таблиця 2.4

Середньорічні тарифи за період 2020-2024 років

Період	Середньозважені тарифи на транспортування теплової енергії, грн/Гкал(без ПДВ)	
	для потреб населення, грн/Гкал (без ПДВ)	для потреб установ та організацій, що фінансуються з державного чи місцевого бюджету грн/Гкал (без ПДВ)
1	2	3
вересень 2020	1 007,25	1 297,65
грудень 2021	1 554,30	1 873,46
грудень 2022	1 775,28	2 870,63
грудень 2023	2 095,35	3 795,65
березень 2024	1 948,88	3 309,74

Джерело: складено автором на підставі джерела [15]

Зростання тарифів на теплову енергію може мати як позитивний, так і негативний вплив на фінансові показники КП «Теплопостачання міста Одеси». Через збільшення чистого доходу підприємство покращує своє фінансове становище, що дозволить йому інвестувати в модернізацію обладнання, ремонтні роботи тощо.

Однак, через швидкий ріст тарифів споживачі не мали змоги повністю оплачувати рахунки за надані послуги, через що у КП «ТМО» накопичується борг. Тобто на підприємстві виникає дебіторська заборгованість, при цьому вона являється ризиковою, адже є ризик несплати від споживачів. Так як прослідковується тенденція із року і рік підвищення тарифів, це може призвести до зниження попиту. Внаслідок війни багато людей виїхали з Одеси та інших міст України. Це призвело до значного скорочення кількості споживачів теплової енергії. Розглядаючи структуру активів підприємства бачимо яку значну частку складає дебіторська заборгованість (табл. 2.5).

Аналіз динаміки складу та структури оборотних активів КП «ТМО»
за 2022-2023 роки

№ з/п	Показник	Станом на 31.12.2022		Станом на 31.12.2023		Зміна (відхилення) за рік	
		тис. грн	% до підсумку	тис. грн	% до підсумку	суми, тис. грн	частки,
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Необоротні активи	750 330	38,0	900 429	39,9	150 099	1,91
1	Основні засоби	733 872	37,2	882 830	39,1	148 958	1,97
2.	Оборотні активи	1 223 947	62,0	1 355 142	60,1	131 195	-1,91
1	Запаси	97 889	5,0	160 654	7,1	62 765	2,16
2	Дебіторська заборгованість	588 457	29,8	632 737	28,1	44 280	-1,75
3	Грошові кошти та їх еквіваленти	132 099	6,7	110 284	4,9	-21 815	-1,80
4	Витрати майбутніх періодів	516	0,0	899	0,0	383	0,01
5	Інші оборотні активи	404 986	20,5	450 568	20,0	45 582	-0,54
3.	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	-	-	-	-	-	-
	Активи разом	1 974 277	100	2 255 571	100	281 294	x

Джерело: складено автором на підставі додатків (додатки В, Г)

Також з цієї таблиці бачимо, що підприємство має на кінець 2023 року великий залишок запасів на суму 160 654 тис. грн. Тобто підприємство за період 2023 року менше реалізовувало послуг.

Повертаючись до таблиці 2.3, яка транслює, що собівартість наданих послуг значно перевищує суму реалізації. А це означає, що від основної діяльності підприємство отримує збитки. Це звісно веде за собою багато негативних ризиків, наприклад, вартість наданих послуг недостатня для покриття всіх витрат, включаючи витрати на виробництво, операційні витрати, амортизацію та інші витрати.

Чистий прибуток на підприємстві за 2022 рік склав 77 312 тис. грн., а у 2023 року КП «ТМО» зазнало збитків, в наслідок чого фінансовий результат зменшився на 224 803 тис. грн., а збитки склали 147 491 тис. грн.

На рис. 2.3 описуються результати формування прибутку від звичайної діяльності базового підприємства, а діаграма 2.4 описує детальніше як формується прибуток відповідно різним видам діяльності.

Підприємство веде операційну (основну операційну та іншу операційну діяльність) та іншу діяльність (інвестиційну та фінансову). За 2022 та 2023 роки КП «Теплопостачання міста Одеси» від основної операційної діяльності отримувало збитки. Але через те, що у 2022 підприємство отримало прибуток від інших видів діяльності, то в загальному результаті фінансовий показник є позитивним. А ось у 2023 році виникли збитки і через фінансову діяльність, але значну прибутковість мала інша операційна діяльність. Але все ж так на звітну дату фінансовий результат погіршився – підприємство отримало чистий збиток.

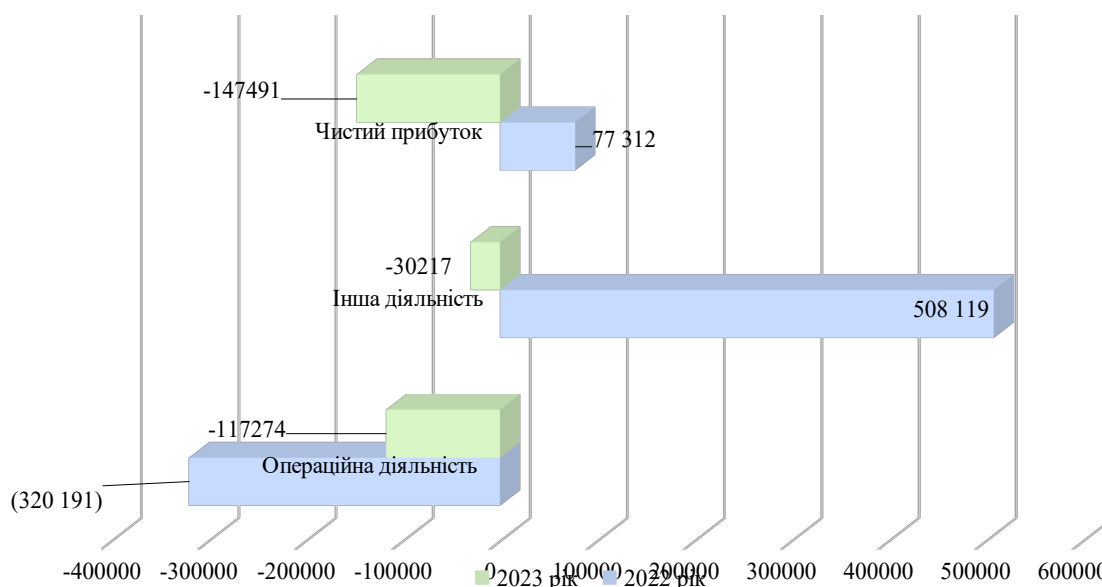

Рис. 2.3. Формування прибутку від звичайної діяльності підприємства

Джерело: складено автором на підставі додатків (додатки В, Г)

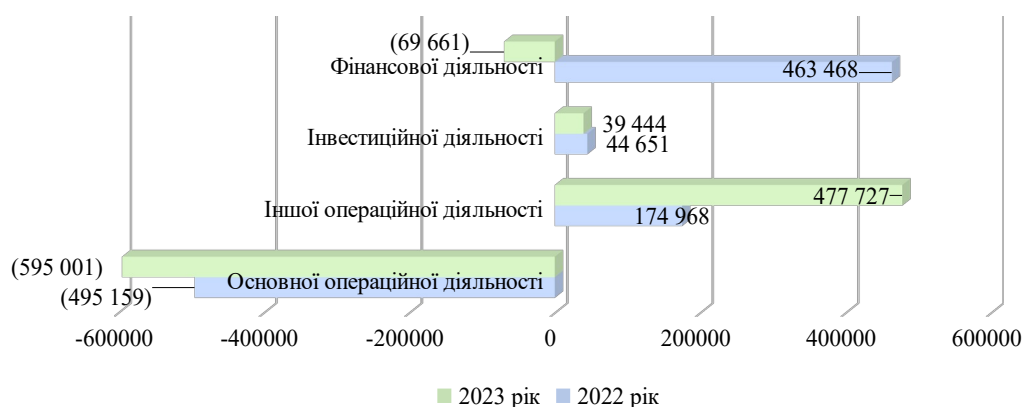

Рис. 2.4. Прибуток від різних видів діяльності за 2022-2023 рр.

Джерело: складено автором на підставі додатків (додатки В, Г)

Розрахунок рентабельності важливий для аналізу ефективності діяльності підприємства. Він показує, наскільки ефективно компанія використовує свої ресурси для отримання прибутку, що важливо для інвесторів і кредиторів. Цей показник допомагає керівництву приймати обґрунтовані управлінські рішення для підвищення фінансової стабільності та конкурентоспроможності компанії. Крім того, аналіз рентабельності виявляє сильні і слабкі сторони діяльності підприємства, сприяючи розробці стратегічних планів. Розрахунки рентабельності проводилися в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Розрахунок показників рентабельності КП «ТМО»

Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+,-)
1	2	3	4
Рентабельність основної операційної діяльності, %	-21	-26	-5
Рентабельність продаж, % від операційної діяльності	4	-9	-13

Джерел: складено автором на підставі додатків (додатки В, Г)

Ось, наприклад рентабельність основної операційної діяльності та рентабельність продаж у 2023 році погіршилися. Низька рентабельність продажів свідчить про те, що підприємство не може встановити ціни на свою продукцію або послуги на оптимальному рівні, та про те, що його витрати занадто високі. Тобто

про що ми вже зазначили вище – зміна тарифних планів. А низька рентабельність основної операційної діяльності свідчить, що підприємство не ефективно веде свою основну діяльність, тобто зниження виручки від реалізації, перевищення собівартості реалізованої продукції над сумою її реалізації, а також збільшення дебіторської заборгованості.

Рентабельність - це лише один з показників, який використовується для оцінки діяльності підприємства. Для більш комплексного аналізу необхідно також враховувати інші показники, такі як ліквідність та платоспроможність (табл. 2.7) [32].

Таблиця 2.7

Аналіз ліквідності КП «Теплопостачання міста Одеси»

Показники	На початок року	На кінець періоду	Зміна	Нормативне значення
1	2	3	4	5
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,06	0,04	-0,02	$\geq 0,2$
2. Коефіцієнт поточної ліквідності	0,31	0,28	-0,03	≥ 1
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	0,53	0,51	-0,01	≥ 2

Джерело: складено автором на підставі додатків (додатки В, Г)

Ліквідність є одним з найважливіших показників фінансового стану підприємства, що відображає його здатність генерувати кошти, достатні для виконання своїх короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, що лише 4% короткострокових боргових зобов'язань у 2023 році може бути покрито за рахунок грошових коштів та їх еквіваленті, при нормативному значенні -20%. Цей показник порівняно з 2022 погіршився на 2%. А ось Коефіцієнт швидкої ліквідності показує, що у попередньому році за рахунок грошових коштів та дебіторської заборгованості підприємство здатне було погасити 31% своїх поточних зобов'язань, а у звітному році тільки 28% при нормативному значенні до 100%. Коефіцієнт загальної ліквідності показав, що у попередньому році підприємство за рахунок оборотних активів здатне погасити 53% свої поточних зобов'язань, а у звітному - 61% при нормативному значенні від 200%. Тобто аналізуючи рівень платоспроможності

обраного підприємства можна побачити тенденцію погіршення його платоспроможності та на даний час підприємство не є платоспроможним.

Для визначення та оцінки фінансової стійкості підприємству слід визначати такі коефіцієнти: автономії, фінансового ризику, мобільності, маневреності власного капіталу та коефіцієнт забезпеченості запасів (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості

Показники	На початок року	На кінець року	Зміна	Нормативне значення
1	2	3	4	5
Коефіцієнт автономії	-0,43	-0,41	0,02	$\geq 0,5$
Коефіцієнт фінансової залежності	-2,32	-2,44	-0,12	≥ 1
Коефіцієнт фінансового ризику	-3,32	-3,44	-0,12	≥ 1
Коефіцієнт мобільності	1,63	1,50	-0,13	рекомендоване значення варіюється в залежності від галузі, у якій функціонує підприємство
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,12	0,03	-0,09	$\geq 0,1$
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	-1,02	-0,15	0,87	≥ 1

Джерело: складено автором на підставі додатків (додатки В, Г)

Під час проведення коефіцієнтного аналізу фінансової стійкості підприємства було встановлено, що за аналізований період коефіцієнт автономії не відповідав нормативному значенню, і активи фінансуються засобами позикового капіталу, а не власним капіталом як це має бути. Але у 2023 році цей коефіцієнт покращився, але не суттєво.

В свою чергу знизився коефіцієнт фінансової залежності, що свідчить про дуже високу залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Також така тенденцію, і навіть гірша, прослідковується при розрахунку коефіцієнту фінансового ризику, що говорить про те, що ризик неплатоспроможності підприємства ще більше зріс, та зріс фінансовий ризик пов'язаний з використанням позикових коштів.

Результати аналізу цих показників свідчать про те, що підприємство не вжило суттєвих заходів для покращення своєї фінансової стійкості, незважаючи на негативні показники у 2022 році.

Коефіцієнт мобільності підприємства знизився у 2023 році. Погіршення коефіцієнта є наслідком збільшення обсягів запасів та зростання дебіторської заборгованості – тобто оборотних активів відносно необоротних активів, що відбивається на здатності підприємства швидко маневрувати фінансовими ресурсами та реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу демонструє здатність компанії використовувати свій власний капітал для покриття зобов'язань і фінансування своїх потреб. Він показує, яка частина власного капіталу знаходиться в обігу, тобто кошти в тій формі, якими має можливість вільно маневрувати, а яка частина – капіталізована. У 2023 році показник зменшився внаслідок нестачі власних оборотних коштів, при тому що у 2022 рік був навіть вище рекомендованого.

Коефіцієнт забезпеченості запасів власним оборотним капіталом збільшився, це може бути результатом оптимізації запасів або збільшення ефективності їх управління. Зростання цього коефіцієнта може свідчити про зменшення фінансових ризиків, пов'язаних з недостатньою ліквідністю через забезпеченість запасів власним капіталом. З іншого боку, значне збільшення може свідчити про те, що компанія надмірно інвестує в запаси, що може призвести до їх старіння або втрати вартості, а в результаті до збільшення витрат.

Таким чином, можемо зробити висновок, що аналізоване підприємство має низький рівень фінансової стійкості, всі коефіцієнти не відповідають нормативному значенню при цьому спостерігається тенденція до його погіршення.

Отже, підприємство наразі знаходиться у скрутному, дуже нестабільному становищі і може бути під загрозою. Наявні дані свідчать про те, що компанія потребує уважного аналізу та можливих заходів для виправлення ситуації.

2.2. Система обліку виробничих запасів у КП «Теплопостачання міста Одеси»

Для проведення аналізу системи організації обліку виробничих запасів, як вже було вище зазначено, обрано комунальне підприємство «Теплопостачання міста Одеси». Причинами вибору даного підприємства є декілька ключових особливостей, які роблять його привабливим об'єктом для аналізу та дослідження.

Взагалі, теплопостачання є ключовою галуззю муніципальної інфраструктури, забезпечуючи жителів міста Одеси необхідними енергетичними ресурсами. Розуміння організації управління виробничими запасами на такому підприємстві може мати велике значення для забезпечення стабільного та ефективного функціонування міського теплопостачання.

Одна з ключових складових ефективного теплопостачання - це правильне управління виробничими запасами. Виробничі запаси включають усі необхідні матеріали для експлуатації систем теплопостачання, включаючи паливо, запасні частини, обладнання та інше. Неефективне управління цими запасами може призвести до перебоїв у постачанні тепла, збільшення витрат та порушення безпеки системи.

Одним з ефективних підходів до оптимізації управління виробничими запасами є впровадження системи обліку, що дозволяє зменшити надмірність запасів, підвищити оборотність оборотних коштів та знизити затрати на утримання запасів. У контексті бухгалтерського обліку та фінансового управління, облік - це процес фіксації, реєстрації та аналізу фінансової інформації, пов'язаної з діяльністю підприємства [22]. Він включає реєстрацію фінансових операцій, таких як надходження та витрати, а також визначення фінансового стану підприємства через складання фінансових звітів.

В свою чергу система організації обліку – більш широке поняття, яке включає в себе не лише сам процес обліку, а й всі засоби, методи та процедури, що використовуються для організації та забезпечення ефективного функціонування облікової системи в підприємстві або організації. А також ця система передбачає

встановлення облікових політик, розробку процедур контролю та навчання персоналу.

Розпочинаючи з основ: організація бухгалтерського обліку на підприємстві вимагає чіткої визначеності правил та підходів. Тому Комунальне підприємство «Теплопостачання міста Одеси», як і інші, відповідно до державного регулювання зобов'язані з початку своєї діяльності складати та ухвалити внутрішній документ - наказ про облікову політику відповідно. Складання його є обов'язковим згідно з законодавством та є ключовою передумовою для забезпечення правильного та законного ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Саме облікова політика виступає ключовим інструментом, що спрямовує діяльність підприємства, і виконує регулюючу роль, вибираючи підходящі механізми, необхідні для оптимального функціонування системи обліку та управління. Цей документ визначає конкретні правила та процедури бухгалтерського обліку, окреслює принципи визнання та оцінки елементів фінансової звітності, а також встановлює чіткий порядок складання та представлення фінансової звітності.

Комунальне підприємство дбає про транспарентність своєї діяльності через систематичний облік та аналіз результатів, що забезпечується впровадженням сучасних методів бухгалтерського обліку та статистичної звітності. Бухгалтерська діяльність та формування фінансової звітності КП «ТМО» здійснюються на підставі нормативно-правової бази України, яка включає Податковий кодекс України та Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Це основні документи в яких визначено загальні принципи обліку, оподаткування та звітності. А у 2018 році з метою підвищення прозорості та міжнародного визнання, підприємство розпочало процес переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності, та пройшло процес адаптації своєї фінансової звітності до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Після переходу на МСФЗ КП «ТМО» переглядало та адаптувало свою облікову політику для відповідності вимогам нових стандартів. Що дозволяє підприємству забезпечувати цілісність та об'єктивність у фінансовому звітному

процесі, що є ключовим для управління ризиками та забезпечення фінансової стабільності.

На підприємстві використовується автоматизована система обробки облікових документів з використанням автоматизованої комп'ютерної системи бухгалтерського обліку «ІТ-підприємство», а також застосовує спеціалізований програмний комплекс «БІАС».

Інтерфейс програми, що використовується для обліку виробничих запасів – дуже зручний, та має зрозумілу структуру, що дозволяє швидко орієнтуватися, та пришвидшує роботу бухгалтера. Саме в ній формуються документи, які ми вже розглядали в таблиці 1.2 про документальне оформлення обліку виробничих запасів. Рис. 2.5 ілюструє даний інтерфейс та детально описує документообіг на підприємстві та їх місце формування.

Головне меню містить вкладку «Склад», де саме обліковуються виробничі запаси, яка містить в свою чергу декілька розділів та їх підрозділи.

«Склад» формується з підрозділів: «накладна», «переміщення» (де ведеться контроль за переміщенням матеріалів всередині складу), «зворотні відправлення» (містить інформацію про відправлення матеріалів назад до постачальників у разі невідповідностей або дефектів), «номенклатура» - тобто містить увесь складський облік.

Розділ «Інвентаризація» загально містить інформацію про закупку, вибуття запасів та, безпосередньо, про інвентаризацію виробничих запасів.. А розділ «Звіти» містить звіти про їх використання, виявлення тенденцій або проблемних зон.

«Сервіс» та «Безпека складу» - технічні розділи, які включають заходи з технічного обслуговування складу та забезпечення його безпеки.

За результатами дослідження даних підприємства встановлено, що у КП «Теплопостачання міста Одеси» відповідально підходять до процесу оформлення документів, ретельно дотримуються встановлених правил їх заповнення (додаток Д).

Важливе місце відіграє функціонування тендерно-договірної служба, адже вона виконує основні етапи закупки виробничих запасів. Цей відділ планує закупівлі, тобто аналізує потреби підприємства в товарах та послугах на основі

запитів від інших відділів і формує план закупок. Також організовує тендери та укладає договори, надалі контролює дотримання термінів та умов поставок, виконання робіт або надання послуг згідно з укладеними договорами.

Далі служба передає договори та тендерні документи для обліку витрат і платежів у відділ бухгалтерії, при цьому відбувається консультації з юристами для забезпечення законності тендерних процедур та укладених договорів. Та звісно, співпрацює з технічними відділами для уточнення специфікацій товарів чи послуг, необхідних для технічних проектів або ремонтних робіт.

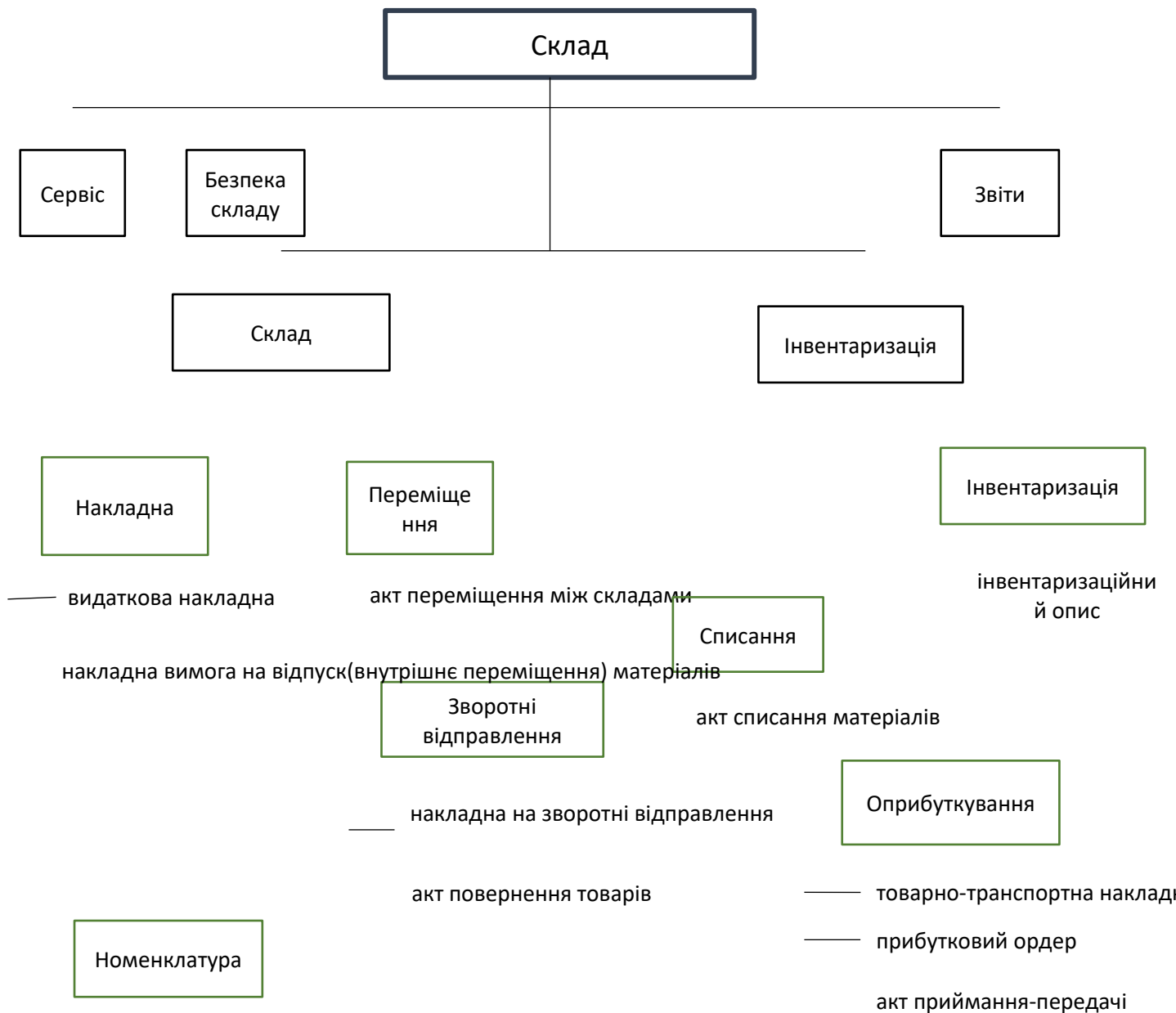

Рис. 2.5. Інтерфейс програмного забезпечення на вкладці «Склад»

Джерело: складено автором на підставі джерела [5].

Отже, бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безупинно з дня реєстрації підприємства. Керівництво підприємства здійснюється через директора та наглядову раду. Наглядова рада контролює загальну стратегічну діяльність та відповідальність перед громадою. Тоді як директор відповідає за щоденне управління, за організацію бухгалтерського обліку і забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, схоронність оброблених документів, реєстрів і звітності протягом установленого терміну, але не менш трьох років. Керівник підприємства зобов'язаний створити необхідні умови для правильного ведення бухгалтерського обліку (організація програмного забезпечення, аудиторське супроводження та консультування).

КП «Теплопостачання міста Одеси» має самостійний баланс, банківські рахунки та інші атрибути юридичної особи. У своїй роботі використовується план рахунків бухгалтерського обліку, що визначається на основі Плану рахунків, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року №291. Даний план визначає рахунки для обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємства з урахуванням стандартів та вимог законодавства.

Окрім цього, з урахуванням специфіки роботи підприємства, використовуються субрахунки, що визначені Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг.

Дуже важливе місце в організації обліку виробничих запасів посідає класифікація запасів. Розподіл запасів на категорії за різними ознаками (вид, призначення, місце зберігання, вартість тощо) дає чітке уявлення про те, якими запасами володіє підприємство, в якій кількості та де вони знаходяться. Це, в свою чергу, полегшує процес планування закупівель, запобігає надмірним запасам та дефіциту, а також оптимізує використання складських приміщень. Загалом, класифікація запасів є важливим інструментом, який може допомогти підприємствам покращити управління запасами, підвищити ефективність та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Для цілей бухгалтерського обліку

виробничих запасів підприємство використовує для своєї класифікації такі субрахунки:

- 201 «Сировина й матеріали»;
- 203 «Паливо»;
- 207 «Запасні частини»;
- 204 «Тара й тарні матеріали»;
- 209 «Інші матеріали».

Необхідно відмітити, що облік всіх транспортно-заготівельних витрат введеться на окремому субрахунку, при цьому витрати розподіляти між сумою залишку запасів на кінець місяця і сумою запасів, які вибули в цьому місяці згідно з МСБО (IAS)2.

У КП «Теплопостачання міста Одеси» щомісячно складають оборотно-сальдову відомість, в якій зафіксовано сальдо на початок місяця, обороти, які відбувалися протягом місяця та сальдо на кінець місяця (додаток Е).

На "КП «Теплопостачання міста Одеси» також формують картки рахунків для кожного виду виробничих запасів. У цих картках фіксуються всі надходження, вибуття та залишки матеріалів, що забезпечують точний облік запасів. Журнал операцій використовується для реєстрації всіх господарських операцій, які здійснюються підприємством, зокрема ті, що стосуються виробничих запасів, такі як закупівлі матеріалів чи їх використання у виробничому процесі.

Відповідно до міжнародних стандартів виробничі запаси на підприємстві у бухгалтерському обліку і звітності відображають за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. МСБО (IAS) 2 «Запаси» встановлює, що «собівартість запасів повинна включати всі витрати на придбання, витрати на переробку та інші витрати, понесені під час доставки запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведення їх у теперішній стан», в свою чергу «чиста вартість реалізації – попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати на завершення та попередньо оцінені витрати, необхідні для здійснення продажу».

Запаси, придбані за плату, надходять за первісною вартістю, яка визначається за собівартістю, а вартість запасів, що виготовлені власними силами підприємства – згідно МСБО (IAS) 2 «Запаси». Ці витрати складаються з витрат на оплату праці та інших витрат на персонал, що прямо пов'язаний з виробництвом та наданням послуг, а також з відповідних накладних витрат.

При відпуску виробничих запасів у виробництво та їх реалізації оцінюються за середньозваженою періодичною вартістю, що розраховується за обраною формулою щомісяця. На підприємстві є свій підхід стосовно обліку неліквідних запасів: передбачається, якщо запаси в майбутньому не принеситимуть підприємству економічних вигід та їх не можна віднести до тієї категорії товарів, що можуть бути реалізованими протягом 12-ти місяців – виникає необхідність списання у бухгалтерському обліку. А при складанні фінансової звітності не відображати в балансі, а показувати на окремому субрахунку позабалансового рахунку 07.

Дійсно, метод оцінки виробничих запасів за середньозваженою собівартістю дозволяє врахувати зміну цін на матеріали та інші виробничі ресурси, розраховуючи середню вартість усіх одиниць товару на складі за цей період. У використанні його є сукупність переваг, наприклад, цей метод допомагає згладити різкі коливання цін, що забезпечує більш стабільний облік вартості запасів і собівартості продукції, забезпечує більшу гнучкість у веденні обліку, оскільки він адаптується до змін у закупівельних цінах, що особливо важливо при коливаннях ринку, використання єдиної середньої вартості для всіх випусків запасів спрощує процес обліку та зменшує ймовірність помилок.

Зважаючи на реальний фінансовий стан підприємства, на даному етапі середньозважена собівартість ефективніша за інші методи. А також слід врахувати, що на підприємстві збільшився залишок виробничих запасів на кінець року, при цьому спостерігається різкі коливання ціни, тому при формуванні ціни на реалізацію вона буде усереднена, тобто нижча. Це може підвищувати ймовірність збільшення оплат за надану продукція та послуги, а також зменшення дебіторської заборгованістю.

КП «Теплопостачання міста Одеси» в обов'язковому порядку подає фінансову звітність, яка надає інформацію про фінансові результати діяльності підприємства та рух грошових коштів. Тобто регулярно складає фінансові звіти, які включають баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів. Подання фінансової звітності, звітним періодом вважається календарний рік. В свою чергу запаси включаються у баланс в розділі активів. Їх можна подати окремим рядком або розподілити на конкретні складові, такі як сировина, незавершений виробництво та готова продукція – як, наприклад, це представлено в балансі досліджуваного комунального підприємства[26].

Собівартість проданих товарів (СПТ) являє собою прямі витрати, пов'язані з виробництвом проданих товарів, включно з вартістю виробничих запасів. Ця стаття з'являється у звіті про прибутки та збитки і безпосередньо впливає на величину бруutto-прибутку підприємства. Запаси також впливають на рух грошових коштів, особливо у розділі операційної діяльності. Зміни у рівнях запасів вказують на збільшення чи зменшення грошових витрат на закупівлю матеріалів.

Деталі щодо обліку запасів, методи оцінки запасів та інша релевантна інформація часто вказуються в примітках до фінансових звітів. Примітки можуть також містити інформацію про напрямки запасів, резерви під знецінення запасів та інші аспекти, що впливають на оцінку та управління запасами.

2.3. Напрями удосконалення системи обліку виробничих запасів

Зважаючи на фінансові показники та ряд недоліків у системі обліку виробничих запасів, однозначно, можна звітувати про те, що на підприємстві необхідно провести серію заходів для усунення цих проблем по мірі можливості. Адже, як вже зазначалося, дуже великий вплив мали саме зовнішні фактори, а так як на це вплинути неможливо, тому потрібно удосконалювати внутрішню систему.

Для комунального підприємства «Теплопостачання міста Одеси» (ТМО) правильна організація обліку запасів є особливо актуальною, адже це забезпечує

стабільність роботи та зменшення витрат. Розглянемо кілька основних напрямків удосконалення системи обліку запасів на цьому підприємстві.

Для початку, зорієтуємось на першому етапі операційного циклу виробничих запасів – їх закупка. Економічні кризи, інфляція, зміна валютного курсу – в таких умовах важливим питанням постає оптимізація процесу закупівель.

Першим кроком потрібно проаналізувати та оцінити поточний процес закупок: визначити слабкі місця, зайві кроки, затримки. При цьому можливо розробити ключові показники ефективності, так названі – КРІ. Це конкретні метрики, які використовуються для вимірювання того, наскільки успішно виконується певний процес та чи досягаються поставлені цілі організації. У випадку оптимізації процесу закупівель є деякі загальні приклади КРІ:

- час закупівлі – визначити необхідний для завершення всього процесу закупівель, від початку пошуку постачальників до підписання угоди;

- вартість – порівнювати вартість товарів або послуг, закуплених за певний період часу з бюджетом на закупівлі;

- кількість та якість постачальників – наприклад, кількість нових постачальників, яких вдалося залучити, а також їхній рівень якості та надійності;

- відсоток виконання угод – відсоток закупок, що здійснюються згідно з умовами попередньо укладених угод з постачальниками.

Проведення аналізу попиту та його прогнозування допоможе визначити оптимальні рівні запасів для мінімізації всіх ризиків з метою ефективного використання запасів. Це дозволить точніше планувати потреби в матеріалах та ресурсах, враховуючи сезонні коливання та тенденції ринку.

Необхідним процесом при цьому є становлення ефективної співпраці з постачальниками для забезпечення своєчасного постачання необхідних матеріалів та обладнання за оптимальними цінами.

Ми вже розглядали той факт, що КП «ТМО» діє через тендерну систему. Звісно, служба зосереджує в собі фахівців у галузі закупівель, що підвищує ефективність і професіоналізм процесу тендерів, процес дозволяє підприємству отримати найкращі ціни та умови завдяки конкуренції серед постачальників, а

також ці процедури вимагають чіткого дотримання законодавства, що забезпечує прозорість і зменшує ризик корупції. Але з іншої сторони, тендерні процедури можуть бути довгими та бюрократичними, що спричиняє затримки в постачанні і може вплинути на оперативність підприємства, організація тендерів вимагає значних ресурсів, включаючи час і гроші. А також тут грає роль різноманітність постачальників, тобто їх диверсифікація. Але можливо саме концентрація постачальників буде більш вигідною стратегією. Тобто краще заключати довгострокові договори з конкретними постачальниками та з часом покращувати бізнес-відносини. Глибоке співробітництво з одним чи обмеженим колом постачальників може сприяти поліпшенню якості та надійності матеріалів або послуг, зменшити складнощі управління ланцюгом постачання, зменшення витрат за рахунок великих об'ємів закупівель, які можливі завдяки цієї концентрації. Довгострокові контракти з фіксованими цінами можуть захистити підприємство від коливань цін на ринку, забезпечуючи передбачуваність витрат.

Наступний важливий процес – систематизація запасів за різними категоріями та групами. В попередньому розділі ми розглядали класифікацію виробничих запасів у КП «Теплопостачання міста Одеси» та надали рекомендаційну додаткову класифікацію за іншими ознаками відмінними від затвердженої класифікації (рис.2.6). Адже, на нашу думку, класифікація виробничих запасів, яка представлена стандартом недостатньо інформативна для комплексного розуміння усіх аспектів управління запасами. Відокремлені категорії не враховують специфіку діяльності тепло-збутового підприємства, недостатня деталізація може призвести до неправильного прийняття рішень, збільшення витрат та зниження загальної ефективності управління запасами.

До того ж діяльність підприємства є досить багатопрофільною: виробництво теплової енергії; її транспортування, розподіл та реалізація, ремонт та наладка котлів, будівництво, установка та монтаж теплових мереж та інше. Однак, на підприємстві ведеться синтетичний та аналітичний облік, але в даному обліковому процесі доцільно запровадити додаткові субрахунки, тобто розробити детальнішу аналітику.

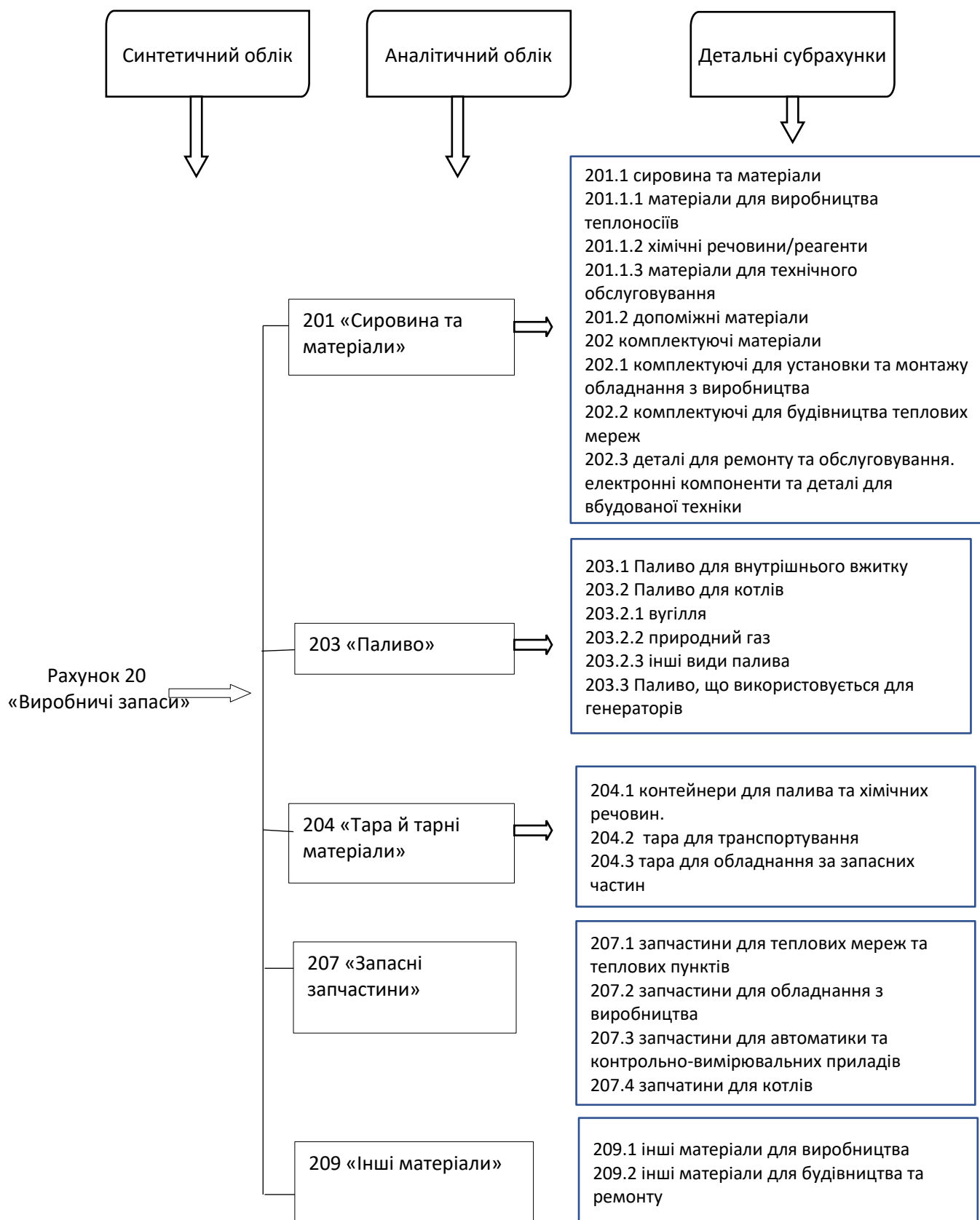

Рис. 2.6. Рекомендаційна класифікація виробничих запасів на підприємстві
КП «Теплопостачання міста Одеси»

Джерело: складено автором на підставі джерел [11; 18]

Така класифікація може стати передумовою подальшого використання методу ABC-класифікації, що використовуються для управління запасами та визначення стратегій для ефективнішого управління ними на основі значущості та впливу різних категорій товарів на діяльність підприємств. Завдяки класифікації товарів або матеріалів за їх важливістю для підприємства, менші ресурси будуть витратитися на менш важливі позиції, а більші - на ті, які мають найбільший вплив на діяльність підприємства. Це допоможе оптимізувати використання ресурсів і підвищує ефективність управління запасами.

Ми визначили, що на підприємстві при відпуску виробничих запасів метод оцінки за середньозваженою собівартістю. Також, підтвердили, що цей метод, враховуючи фінансове положення підприємства на даний момент є найбільш підходящим. Але ми рекомендуємо в подальшому, коли запаси будуть реалізовані та на підприємстві залишок запасів зменшиться – використовувати метод FIFO. Адже в такому разі цей метод відображатиме реальну ціну в умовах нестабільного ринку. Застосування FIFO може допомогти збільшити чистий прибуток у періоди зростання цін, оскільки витрати, враховані при продажу товарів, будуть відповідати більш раннім, імовірно, нижчим закупівельним цінам. Це дозволяє продемонструвати вищу маржу прибутку. Крім того, управління запасами за допомогою методу FIFO може сприяти кращій ротації запасів, забезпечуючи використання старих запасів перед новими, що може бути критично важливим для збереження якості виробничих матеріалів, особливо якщо вони мають обмежений термін придатності [36].

Також неодмінно важливим етапом є регулярне проведення внутрішніх аудитів та посилення контролю за дотриманням процедур є ключовими елементами для забезпечення виконання стандартів якості та ефективності облікових процесів. Це допомагає вчасно виявляти та виправляти будь-які відхилення у використанні ресурсів, що в свою чергу сприяє підвищенню прозорості операцій та зменшенню ризиків виникнення недоліків чи зловживань. Зміцнений контроль створює основу для стабільної та надійної діяльності підприємства, підвищуючи довіру як внутрішніх, так і зовнішніх стейкхолдерів. Тому наступним питанням якому ми приділимо більшу увагу буде саме контроль виробничих запасів.

РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

3.1. Загальні підходи до проведення контролю виробничих запасів підприємств

Запаси займають вагомую частину усіх активів підприємства, яка підтримує не лише виробництво, а й впливає на фінансовий стан і загальну ефективність господарювання. На тлі цього, раціональне керування матеріально-технічними ресурсами через добре встановлений контроль відіграє ключову роль у ресурсозбереженні та оптимізації витрат.

Взагалі, контроль – це ключовий процес, який допомагає будь-якій організації досягти своїх цілей шляхом систематичної перевірки та регулювання її діяльності. Він застосовується у різних сферах, включаючи виробництво, фінанси, забезпечення якості та багато інших, і займає центральне місце в управлінні підприємством.

Розглядаючи контроль під призмою бухгалтерського обліку, важливо зазначити, що він необхідний для точного відображення господарської діяльності, що забезпечує об'єктивне і правдиве інформування про діяльність підприємства і його економічний стан [1].

Отже, підсумовуючи викладене, зазначимо, що неможливо без систематичного контролю ефективно здійснювати управління виробничими запасами та вести ретельну та належну складську діяльність, включаючи оприбуткування, зберігання, витрачання, використання та правильну та адекватну оцінку виробничих запасів.

При цьому метою контролю операцій із виробничими запасами є забезпечення точності та достовірності первинної інформації, їх наявності і руху. Це також включає забезпечення своєчасного відображення усієї інформації в первинних документах та облікових реєстрах. Такий підхід сприяє оптимізації запасів, збільшенню їх загальної ефективності та зниженню витрат на зберігання.

На етапі планування контролю визначаються його цілі, об'єкти, суб'єкти, інструменти, використовуючи інформацію.

Суб'єкти контролю – це органи або особи, які проводять контроль. До них відносять контрольно-ревізійні органи, аудиторів, посадові особи.

В свою чергу об'єкти контролю – це ті об'єкти, ресурси або дії, які перебувають під контролем та підлягають контролю. Інструментами виступають методи, засоби або процедури, які використовуються суб'єктами контролю для здійснення контролю над об'єктами. Це можуть бути аудит, інспекція, аналіз, оцінка, моніторинг.

Об'єкти піддаються контролю з боку суб'єктів за допомогою інструментів контролю. А також критичну роль у цьому процесі інформація. Вона є основою для прийняття рішень і визначення того, які дії слід вжити. Розуміння стану об'єктів контролю базується на інформації, що забезпечується інструментами контролю. Схематично взаємозв'язок між представленими елементами, можна розглянути (рис. 3.1.).

Ціль контролю

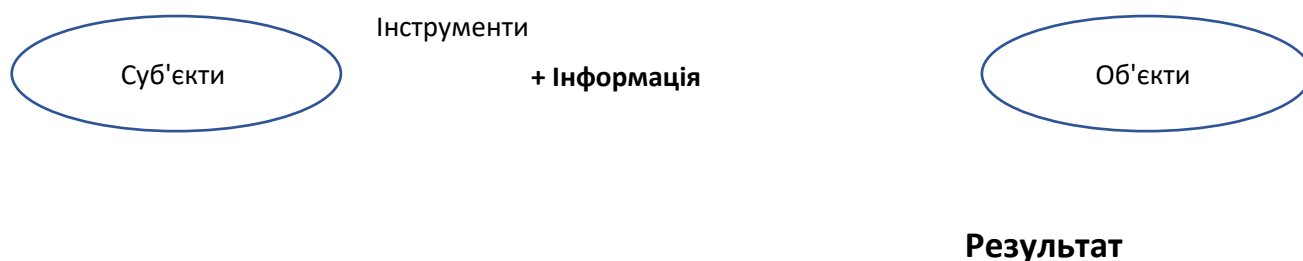

Рис 3.1 Взаємозв'язок контролю та інструментів контролю

Джерело: складено автором на підставі джерела [5]

Але важливо розрізняти зовнішній та внутрішній контроль. Ці два види взаємодоповнюються, створюючи надійну систему контролю, яка забезпечує довіру інвесторів та сприяє досягненню стратегічних цілей організації. Незважаючи на це, вони мають різну спрямованість. Внутрішній контроль орієнтований на операційне управління та оптимізацію запасів, тоді як зовнішній контроль фокусується на відповідності до нормативних вимог і зовнішньому аудиту (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Відмінності між внутрішнім та зовнішнім контролем виробничих запасів

Критерій	Внутрішній контроль	Зовнішній контроль
1	2	3
Цілі	Оптимізація використання запасів, мінімізація витрат.	Перевірка правильності звітів, відповідність нормативам.
Основні дії	Моніторинг рівнів запасів, аналіз потреб у закупках, контроль за рухом запасів на складах, виявлення і усунення можливих недоліків.	Проведення аудитів, забезпечення прозорості звітності.
Діє в інтересах	Підприємства загалом	Регулюючих органів і органів державного контролю, банків, фінансових установ та інших кредиторів, власників компанії, третіх сторін, інвесторів, користувачів фінансовою звітністю.
Періодичність перевірок	Регулярно (щоденно, щотижнево) в залежності від потреб бізнесу.	Періодично (щорічно, квартално), або за необхідності.
Методи контролю	Фізичний облік запасів шляхом інвентаризації, KPI.	Аудит фінансових і операційних процедур, звірка документації.
Орієнтація	На внутрішню ефективність та потреби підприємства.	На дотримання зовнішніх стандартів та законодавства.
Інструменти	Системи автоматизації складу, інвентаризація, внутрішній аудит.	Фінансові системи, звітні платформи, стандартизовані аудиторські процедури.

Джерело: складено автором на підставі джерела [5]

Отже, зовнішній контроль - це незалежна перевірка та оцінка фінансової звітності та діяльності організації з боку зовнішніх сторін, таких як аудитори або регуляторні органи. Цей вид контролю має на меті забезпечити достовірність та об'єктивність фінансової звітності, а також виявити будь-які недоліки, що можуть вплинути на діяльність організації. Головна мета зовнішнього контролю - забезпечити довіру зацікавлених сторін до фінансової звітності та діяльності організації, а також дотримання відповідних стандартів та правил.

Подібно до цього, внутрішній контроль - це внутрішньогосподарський контроль процедур та політик, спрямований на управління ризиками та забезпечення ефективності в діяльності організації. Цей вид включає в себе

внутрішні механізми, що допомагають запобігати шахрайству, помилкам та недолікам, а також забезпечують дотримання внутрішніх стандартів та вимог. Його головною метою є захист активів та допомога організації досягти своїх стратегічних цілей.

Таким чином, через контроль відбуватиметься валідація критично важливих питань в обліку виробничими запасами, наприклад:

- відповідність дій підприємства чинному законодавству та встановлення коректності визнання запасів;

- дотримання підприємством ведення бухгалтерського обліку згідно облікової політики;

- перевірка повноти та коректності відображення надходження запасів відповідно до їх джерел;

- правильності формування оцінки запасів,

- своєчасне документування і відображення виробничих запасів в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності;

- запобігання протизаконних дій, що стосуються руху виробничих запасів.

Повертаючись до внутрішнього контролю, слід зазначити, що найефективнішим способом є поточний внутрішній контроль. Тобто, в управлінні виробничими запасами в господарській діяльності є процеси, так названі «точки контролю». Кожен з цих процесів потребує ретельного моніторингу та контролю. Тому для скоординованого нагляду над виробничими запасами та вирішення ряду стратегічних завдань в яких вони фігурують, підприємствам рекомендується здійснювати контроль слідує послідовності етапам господарської діяльності. Тобто саме в момент здійснення та оформлення операцій, що дасть змогу мінімізувати ризики та вчасно виявити і усунути виявлені недоліки. На рис. 3.2. схематично показано інтегровану систему внутрішнього контролю виробничих запасів від закупівлі до їх виробництва.

Одним з ключових засобів контролю за запасами є перевірка їх наявності та відповідності обліковим даним. Це може бути здійснено через різні джерела, такі як договори постачання, первинні документи, книги обліку, реєстри, та

інвентаризаційні описи. Інвентаризація є одним з найефективніших інструментів внутрішнього контролю запасів, під час якого перевіряється наявність запасів та їх відповідність бухгалтерському обліку.

Рис. 3.2. Інтегрована система внутрішнього контролю виробничих запасів

Джерело: складено автором на підставі джерела [5]

Загалом, внутрішній контроль на вітчизняних підприємствах не завжди досягає задовільного рівня. Часті порушення включають зловживання посадовим становищем, невиконання або неякісне виконання обов'язків, та неправильну оцінку

операцій з виробництва та реалізації з точки зору їх доцільності та економічності [10].

Важливо зазначити, що вдосконалення внутрішнього контролю може сприяти оптимізації управління запасами, зменшенню втрат та підвищенню ефективності виробничого процесу. Ефективний внутрішній контроль не обмежується лише виявленням порушень, але й передбачає їх запобігання. Це може бути досягнуто шляхом ретельного аналізу процесів управління запасами, встановлення чітких процедур та правил, а також надання відповідної підготовки персоналу. Крім того, важливо впроваджувати систему внутрішнього контролю як постійний процес, що потребує постійного моніторингу та оновлення з метою відповідати змінюваним умовам та вимогам ринку.

Забезпечуючи надійність і точність обліку, внутрішній контроль сприяє формуванню довіри як серед власників підприємства, так і серед зовнішніх інвесторів, що є ключовим аспектом успішної діяльності підприємства.

Тому далі ми розглянемо систему контролю виробничих запасів на нашому досліджуваному підприємстві.

3.2. Система контролю виробничих запасів у КП «ТМО» та рекомендації щодо покращення

Система контролю виробничих запасів на підприємстві КП «Теплопостачання міста Одеси» є критично важливою для забезпечення стабільної та ефективної роботи всієї інфраструктури підприємства. Значення та критичність цієї системи детально досліджено в пункті 3.3, де аналізуються основні аспекти управління запасами та визначається їх вплив на загальну продуктивність та надійність теплопостачання.

КП «Теплопостачання міста Одеси» використовує 4 етапи внутрішнього контролю запасів, які представлені на рис. 3.3.

Такий підхід забезпечує точність обліку і прозорість управління запасами. Це дозволяє своєчасно виявляти та усувати відхилення, запобігаючи можливим збиткам і зловживанням. Також сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємства та покращенню фінансових показників.

Етапи внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів

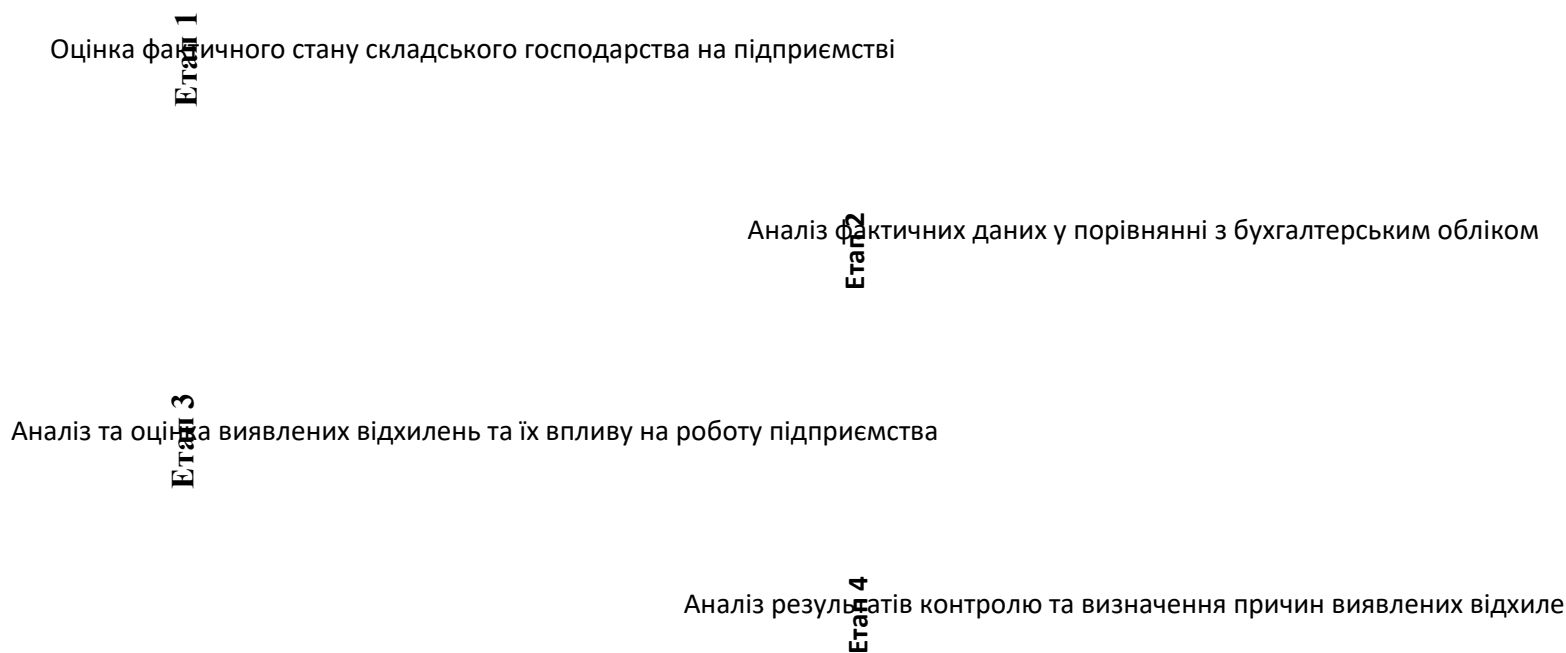

Рис. 3.3 Етапи внутрішнього контролю запасів у КП «ТМО»

Джерело: складено автором на підставі джерела [5]

На першому етапі внутрішнього контролю виробничих запасів ключовим кроком є формування інвентаризаційної комісії, що відповідає за перевірку стану запасів. Процес починається з видачі наказу керівництвом підприємства про створення комісії, що базується на нормативних документах, зокрема відповідно «Положенню про інвентаризацію активів та зобов'язань» (Постанова №879). Цей документ встановлює стандарти та процедури проведення інвентаризації, забезпечуючи її правильність та прозорість [29].

Комісія зазвичай складається з представників різних відділів, які мають пряме відношення до управління та зберігання запасів, а також обов'язково включає працівника відділу бухгалтерії. Завдання комісії полягає у фізичній перевірці наявності та стану матеріальних цінностей, виявленні нестач, зайвих запасів або розбіжностей між фактичними даними та бухгалтерськими записами.

До складу інвентаризаційної комісії входять співробітники служби матеріально-технічного забезпечення, які займаються постачанням і розподілом матеріальних ресурсів, тому їхня участь дуже важлива для перевірки стану запасів. Для оцінки стану енергетичних ресурсів та їхнього обліку залучають спеціалістів із служби енергетичного моніторингу. Залучають також робітників із виробничо-технічної служби, або ж самого головного інженера. І як вже зазначалося, головою комісії є головний бухгалтер.

В ході інвентаризації комісія проводить огляди та оцінку стану виробничих запасів та матеріальних цінностей, використовуючи методи органолептичних оцінок, вимірювань і тестувань. Всі виявлені відхилення фіксуються в інвентаризаційних описах, які після закінчення перевірки подаються для детального аналізу та подальшого вирішення відповідними відділами, включаючи бухгалтерію.

Цей етап є критично важливим для забезпечення точності обліку виробничих запасів і запобігання потенційних збитків або зловживань, створюючи надійну базу для всієї системи контролю запасів на підприємстві.

На другому етапі контрольного процесу фактичні дані, отримані в результаті інвентаризації, порівнюються з даними бухгалтерського обліку. Цей етап здійснюється Фінансово-економічною службою підприємства, яка відповідає за забезпечення точності фінансової інформації та відповідності обліку реальному стану запасів.

Процеси на цьому етапі включають:

1. Звірку даних. Фінансово-економічна служба виконує детальне порівняння фактичних результатів інвентаризації з записами в облікових системах, включно з перевіркою правильності кількісних та вартісних показників.

2. Виявлення розбіжностей. Ідентифікація будь-яких відхилень від облікових даних, включаючи надлишки або нестачі.

3. Документація результатів. Всі знахідки документуються для подальшого аналізу та розробки відповідних заходів.

На третьому етапі керівництво підприємства разом з Фінансово-економічною службою аналізує виявлені відхилення. Вони визначають потенційний вплив цих відхилень на операційну діяльність і фінансовий стан підприємства.

Ключові дії на цьому етапі включають:

1. Визначення причин помилок в обліку або фактичних нестач.
2. Формування рекомендацій та стратегій для усунення виявлених проблем та запобігання їх повторенню у майбутньому.
3. Розробка плану дій, спрямованого на оптимізацію обліку та управління запасами.

Останній етап включає підведення підсумків контрольних заходів та аналіз причин виявлених відхилень. Бухгалтерія готує звіт, який включає детальний опис виявлених проблем, їх причин, а також рекомендацій щодо подальших дій.

Важливі моменти на цьому етапі:

1. Підготовка звіту, який надається Заступнику директора з фінансових та економічних питань, а також керівництву підприємства.
2. На основі звіту вище керівництво приймає рішення щодо необхідності коригування облікової політики або внутрішніх контрольних процедур.
3. «Ці етапи забезпечують комплексний підхід до управління та контролю виробничих запасів, дозволяючи підприємству не тільки виявляти та виправляти поточні проблеми, але й планувати заходи для запобігання майбутнім відхиленням в обліку та управлінні запасами.

Під час відстеження етапів проведення контролю виробничих запасів на підприємстві КП «Теплопостачання міста Одеси» було виявлено кілька значних недоліків, які потребують уваги та вдосконалення: Недостатня автоматизація процесів: існує потреба у вдосконаленні системи контролю та управління запасами через впровадження більш високого рівня автоматизації. Актуальні процедури

інвентаризації та контролю здійснюються переважно вручну, що не тільки підвищує ризик помилок і уповільнює обробку даних, але й зменшує оперативність реагування на зміни оперативних потреб підприємства.

Розробка та впровадження спеціалізованого модуля, призначеного виключно для обліку запасів, могла б значно покращити ситуацію. Такий модуль забезпечив би деталізацію структури обліку, включаючи автоматизацію вводу даних, оновлення інформації в реальному часі, а також можливість генерації різноманітних звітів, що допомогли би керівництву ефективно моніторити стан запасів, аналізувати тенденції та вживати заходів на основі актуальної інформації.

Цей модуль мав би включати такі функції, як:

- інтеграція з іншими системами (забезпечення взаємодії з фінансовими та логістичними модулями для повного циклу управління запасами);
- динамічне оновлення даних (швидке відображення змін у запасах у відповідь на внутрішні операції або зовнішні замовлення);
- розширені можливості звітності (генерація звітів за різними параметрами, включаючи вартість запасів, статуси складських запасів, історію руху товарів та прогнозування потреб);
- контроль (автоматичне сповіщення про критичні рівні запасів або необхідність термінового контролю).

Впровадження такого модуля не тільки забезпечить більшу прозорість та контроль за управлінням запасами, але й допоможе оптимізувати витрати та підвищити ефективність загальноопераційної діяльності підприємства. На прикладі процесу закупівлі запасів, зображеному на рис. 3.4, чітко видно, що існує потреба в удосконаленні комунікацій між відділами на підприємстві.

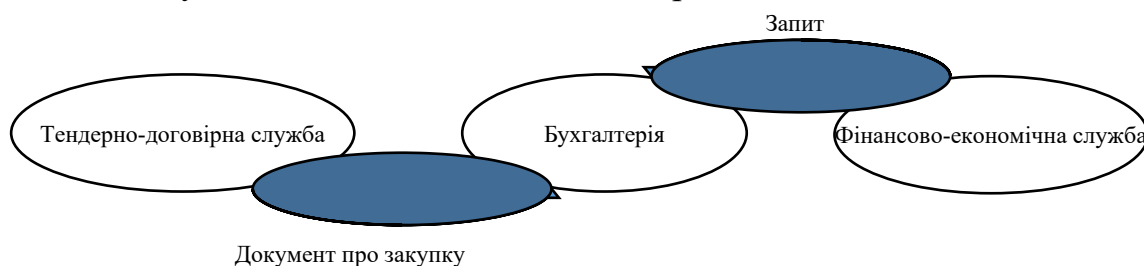

Рис. 3.4. Процес закупівлі запасів у КП «ТМО»

Джерело: складено автором на підставі додатку (додаток А)

Не співпадіння даних між тендерно-договірною службою, бухгалтерією та фінансово-економічною службою може призводити до розбіжностей у звітності та плануванні, що в свою чергу створює ризики для виробничих процесів та збільшує витрати.

Щоб вирішити цю проблему, на підприємстві КП «Теплопостачання міста Одеси» має бути створено посаду фахівця з внутрішнього аудиту (рис. 3.5). Основне завдання його полягатиме в узагальненні та координації всіх операцій, пов'язаних з комунікацією між відділами.

Наприклад, він забезпечуватиме моніторинг та звірку даних між структурними підрозділами, щоб усі дані, що циркулюють між тендерно-договірною службою, бухгалтерією, і фінансово-економічною службою були актуальними та однаково інтерпретовані всіма сторонами.

При цьому внутрішній аудит дозволить ідентифікувати причини виникнення розбіжностей та вжити заходів для їх усунення.

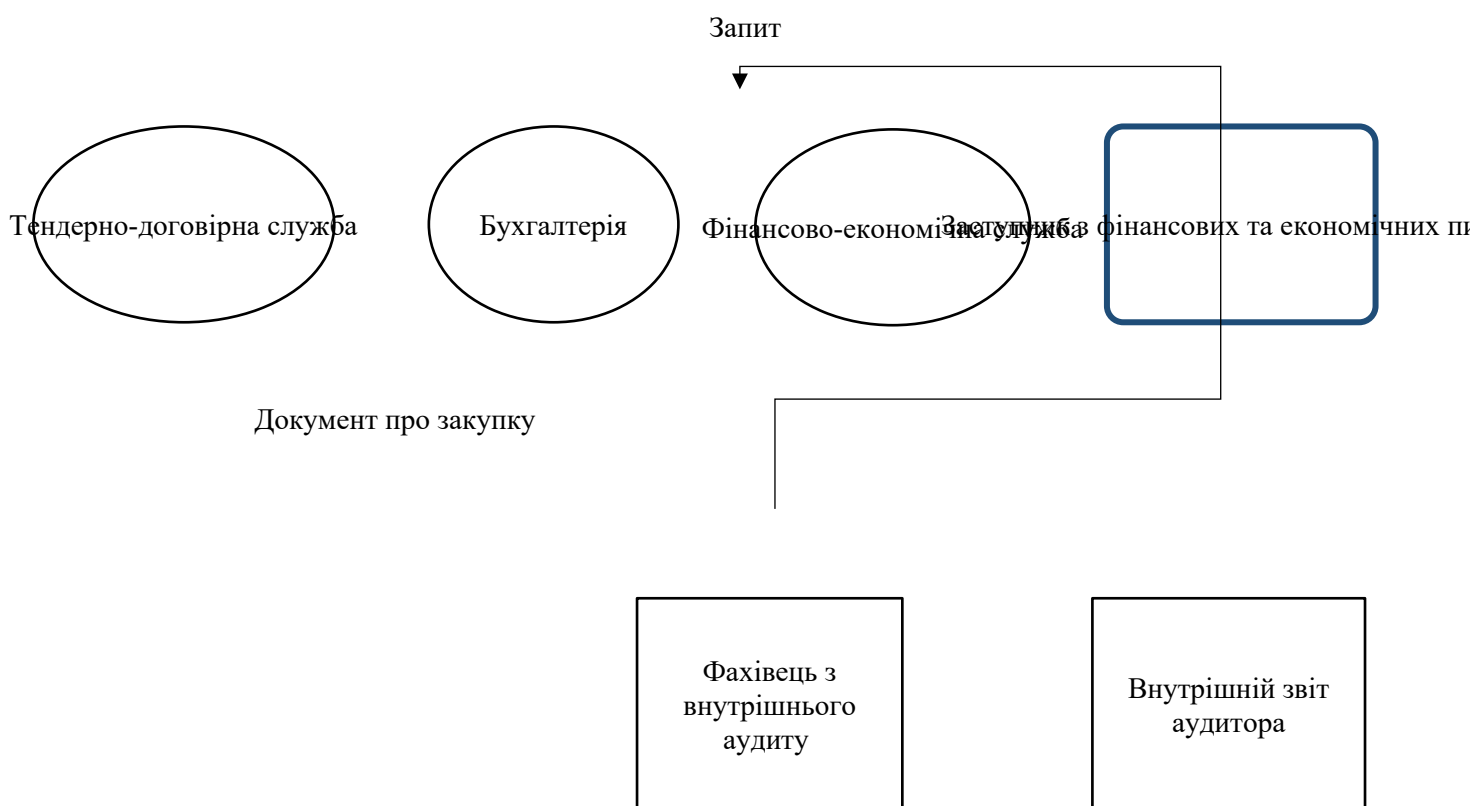

Рис. 3.5. Взаємозв'язок фахівця з внутрішнього аудиту з іншими відділами

Джерело: складено автором на підставі додатку (додаток А)

Також, цей співробітник буде на регулярній основі готувати звіти про стан комунікацій та відповідності усіх даних на підприємстві, які будуть надаватися безпосередньо заступнику директора з фінансових та економічних питань для прийняття управлінських рішень. Адже, організаційна структура демонструє, що на ньому дуже багато обов'язків, що вкрай потребують ретельного контролю. Тому створення такої посади не тільки сприятиме ефективнішому управлінню внутрішніми ресурсами, але й підвищить прозорість внутрішніх процесів та зменшить ризики, пов'язані з веденням діловодства. Враховуючи складність та масштаби діяльності підприємства, це стане важливим кроком на шляху до підвищення загальної ефективності та зменшення витрат.

3.3. Аналіз наявності та ефективності використання виробничих запасів на підприємстві

Ефективне використання виробничих запасів є ключовим чинником для успішного здійснення виробничого процесу, який є основою діяльності будь-якого господарського суб'єкта. Управління запасами у сфері теплопостачання включає в себе аналіз потенційних ризиків та викликів. Це може бути нестача палива, коливання вартості ресурсів, а також технічні проблеми у транспортуванні та зберіганні. Враховуючи велику кількість обладнання, матеріалів та ресурсів, необхідних для ефективної роботи системи теплопостачання, точний облік та контроль за запасами є вирішальними для забезпечення надійності та ефективності виробничих процесів [34].

При цьому необхідно неодмінно переглядати існуючу систему обліку та у разі виявлення недоліків удосконалювати її та адаптувати до змін, адже це є важливим етапом в управлінні будь-яким виробництвом.

Отже, наявність необхідних запасів грає ключову роль у забезпеченні неперервності виробничих процесів та вчасної поставки продукції або послуг споживачам. Їх ефективне використання дозволяє підприємствам знижувати витрати на утримання запасів, мінімізувати ризики недостачі або перевищення їх кількості, а

також оптимізувати фінансові ресурси. Аналіз ефективності використання виробничих запасів виявляється необхідним для забезпечення оптимального рівня запасів, який би відповідав потребам підприємства. Проаналізуємо склад та структуру запасів у КП «Теплопостачання міста Одеси» на основі даних, наведених у таблиці 3.2. Такий аналіз дозволяє оцінити ефективність управління запасами підприємства, виявити тенденції у їх зміні та прийняти обґрунтовані управлінські рішення для оптимізації запасів.

Таблиця 3.2

Аналіз складу та структури запасів КП «Теплопостачання міста Одеси»

Статті	Сума, тис. грн		Відхилення (+, -)		Структура, %		Відхилення структури, в. п.
	2022 р	2023 р..	тис. грн	%	2022 р.	2023 р.	
1	2	3	4	5	6	7	8
Виробничі запаси	97 568	160 333	62 765	64,33	99,67	99,80	0,13
Незавершене виробництво	0	0	0	0	0	0	0
Готова продукція	0	0	0	0	0	0	0
Товари	321	321	0	0	0,33	0,20	-0,13
Запаси усього	97 889	160 654	62 765	64,12	100,00	100,00	x

Джерело: складено автором на підставі додатків (додатки В, Г)

За результатами аналізу таблиці 3.2, ми визначили що на кінець 2023 року виникли суттєві залишки запасів, а саме 160 654 тис. грн., що на 62 765 тис. грн. більше ніж у попередньому році. Також з таблиці можемо побачити, що майже всю суму складають саме виробничі запаси - 160 333 тис. грн.

Збільшення питомої ваги виробничих запасів може свідчити про розширення виробничих потужностей підприємства, що вимагає збільшення обсягів матеріалів та комплектуючих для забезпечення безперервності виробництва. Також підтримання високого рівня продаж під час сезонної реалізації може призвести до потреби у додаткових запасах для задоволення попиту. Крім того, збільшення виробничих запасів може бути спрямоване на захист грошових коштів від

знецінення умовах інфляції, коли ціни на матеріали та інші ресурси підвищуються [32].

Але враховуючи фінансові показники досліджуваного підприємства, то в даному випадку можливо дійсно зазначити, що збільшення виробничих запасів є негативним фактором. Адже підприємство надає менше послуг, і багато залишається на складах, що є передумовою ризику їх старіння або втрати вартості. Це стосується усіх виробничих запасів підприємства, тобто збільшуються залишки сировини та матеріалів, палива, тари, запасних часин та інших запасів.

А як визначає облікова політика: запаси, які не будуть приносити підприємству економічних вигід в майбутньому, враховуючи комунальну форму власності – визнавати неліквідними та віднести до товарів ,які можуть бути реалізовані на протязі 12 місяців, а якщо вони не будуть реалізовані списувати в бухгалтерському обліку. Тобто це додаткові витрати.

Також збільшення обсягів запасів може призвести до затримки оборотного капіталу підприємства, до його замороження, що може призвести до зменшення грошових потоків та погіршення рівня ліквідності. Особливо це стає актуальним у періоди низького попиту на опалення, коли запаси можуть залишатися непроданими, спричиняючи фінансовий тиск на підприємство та обмежуючи його можливості в ефективному управлінні фінансами.

Тенденцію залишків запасів за останні роки продемонстровано на діаграмі, на якій видно стійке зростання від 30 034 тис. грн. у 2020 році до 160 654 тис. грн. у 2023 (див. рис. 3.6).

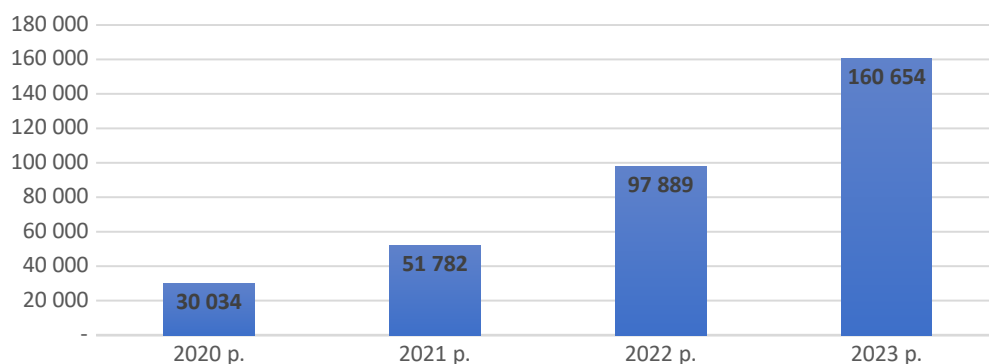

Рис. 3.6. Тенденція залишків запасів на підприємстві за 2020-2023 рр.

Джерело: складено автором на підставі додатків (додатки В, Г)

Аналізуючи структуру виробничих запасів підприємства, бачимо, що найбільшу частку складає сировина і матеріали та паливо як у 2022 році, так і у 2023. Загальна сума цих статей збільшилася, але у структурі суттєвих змін не відбулося.

Таблиця 3.3

Аналіз складу та структури виробничих запасів КП «ТМО»

Статті	Сума, тис. грн		Відхилення (+, -)		Структура, %		Відхилення структури, в. п.
	2022 р.	2023 р.	тис. грн	%	2022 р.	2023 р.	
1	3	2	4	5	6	7	8
Сировина і матеріали	48 984	80 167	31 183	0,64	50,2	50,0	0,2
Паливо	24 880	49 703	24 823	1,00	25,5	31,0	5,5
Тара і тарні матеріали	10 635	13 628	2 993	0,28	10,9	8,5	2,4
Запасні частини	12 586	16 033	3 447	0,27	12,9	10,0	-2,9
Інші матеріали	483	802	319	0,66	0,5	0,5	0,0

Джерело: складено автором на підставі додатків (додатки В, Г)

Причинами таких змін можуть бути багато факторів, в таких випадках часто використовують факторний аналіз. Це такий метод дослідження, що використовується для визначення впливу різних факторів на змінну або набір змінних. Він особливо корисний у випадках, коли існує багато потенційних впливових факторів, і важко визначити, як саме кожен з них впливає на результат. Цей метод дозволяє виявити основні фактори, які мають найбільший вплив, та зрозуміти їхні взаємодії.

Для аналізу ефективності використання виробничих запасів в аналізі можуть бути використані різні показники, серед яких основними можуть бути: матеріаломісткість, матеріаловіддача, оборотність запасів, рентабельність[32].

Показник матеріаловіддачі важливий для підприємства з економічної та виробничої точок зору. Характеризує вихід продукції з кожної гривні витрачених матеріальних ресурсів у виробництві, тобто наскільки ефективно підприємство використовує матеріали.

В свою чергу, матеріаломісткість також дозволяє оцінити, наскільки раціонально підприємство використовує свої матеріальні ресурси. Це може допомогти виявити резерви для економії матеріалів та зниження витрат. Матеріаломісткість є важливим показником для управління виробничими процесами та визначення стратегій ціноутворення.

Таблиця 3.4

Динаміка основних показників ефективності використання матеріальних ресурсів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)	Темп приросту, %
А	1	2	3	4
Обсяг надання послуг, тис. грн.	1 873 414	1 734 782	-138 632	-7,40
Собівартість послуг(операційні витрати), тис. грн.	2 327 052	2 284 336	-42 716	-1,84
Матеріальні витрати, тис. грн.	1 861 245	1 821 570	-39 675	-2,13
Питома вага матеріальних витрат у собівартості послуг, %	79,98	79,74	0	-0,30
Матеріаломісткість, коп.	99,35	105,00	6	5,69
Матеріаловіддача, коп.	125,03	125,40	0	0,30

Джерело: складено автором на підставі додатків (додатки В, Г)

З розрахунку бачимо, матеріаловіддача залишилася майже такою ж як у попередньому році. Взагалі, висока матеріаловіддача свідчить про ефективне використання матеріалів, оптимізацію виробничих процесів та зниження витрат на виробництво.

Тому беручи до уваги, що цей показник несуттєво, але все ж таки збільшився – це являється сприятливим показником, який свідчить про більш ефективне використання матеріальних ресурсів. Тому підприємству потрібно продовжувати у тому ж напрямку та ще більше покращувати результати. А саме:

- впроваджувати нові технології та обладнання, що дозволить зменшити витрати матеріалів на виробництво продукції;
- оптимізація виробничих процесів: мінімізація простоїв та втрат матеріалів;
- впровадження системи контролю якості: використання якісних матеріалів зменшує відходи та брак;

- підвищення кваліфікації робітників: професійна підготовка, підтримка дисципліни

- покращувати цінову політику підприємства може впливати на матеріаловіддачу, наприклад, якщо ціни на продукцію занижені, то матеріаловіддача може бути штучно завищена.

А в свою чергу, матеріаломісткість, також збільшилася. Детальніше цей показник проаналізуємо в таблиці 3.5 розрахунку впливу матеріаломісткості на обсяг виробництва та собівартість.

Таблиця 3.5

Аналіз впливу матеріаломісткості на обсяг виробництва та собівартість послуг

Показники	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+;-)
1	2	3	4
1. Матеріальні витрати, тис. грн.	1 861 245	1 821 570	-39 675
2. Обсяг реалізації послуг, тис.грн.	1 873 414	1 734 782	-138 632
3. Матеріаломісткість продукції, грн.	0,99	1,05	0,06
4. Вплив матеріаломісткості на:			
4.1. Собівартість послуг /економія матеріальних ресурсів /- /; перерасход матеріальних ресурсів /+ /	1 734 782*0,06 =98 056		
4.2. Обсяг виробництва послуг/зростання /+ /; зменшення /- /	-98 056/0,99 = -99 698		

Джерело: складено автором на підставі додатків (додатки В, Г)

За даними, що наведені в табл. 3.6, у звітному році порівняно з попереднім на підприємстві відбулося збільшення матеріаломісткості виробництва продукції на 6 коп., що призвело до збільшення собівартості продукції на 98 056 тис. грн. А свою чергу це призвело до зменшення обсягу виробництва. Це негативна тенденція, адже збільшення матеріаломісткості означає збільшення витрат сировини та матеріалів при виробництві, через що збільшується собівартість, та продукція продається дорожче. Якщо продукція продається дорожче через збільшення собівартості, це може знизити попит на продукцію. Зважаючи на специфіку підприємства, тарифне підвищення може бути спробою компенсувати збільшення витрат на виробництво, але це може посилити становище та стати серйозною проблемою. Адже споживачі і

так не мають змоги сплачувати рахунки у повній мірі. Потрібно діяти в зворотному напрямку, тобто то для отримання доходу потрібно зменшувати вартість продукції та послуг.

Як вже зазначалося, для аналізу ефективності управління запасами на підприємстві є важливим розрахунок показника ділової активності – коефіцієнту оборотності запасів.

Таблиця 3.6

Розрахунок коефіцієнта оборотності запасів за 2021-2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Собівартість реалізованих послуг	2 304 574	2 327 052	2 284 336
Середній залишок запасів	40 908	74 836	129 272
Коефіцієнт оборотності запасів	56,34	31,10	17,67

Джерело: складено автором на підставі додатків (додатки В, Г)

Як ми бачимо з таблиці 3.7 цей показник за останні роки значно зменшився, адже продажі падають, тому формуються надлишкові запаси, які не продаються. А також це може свідчити про те, що підприємство стає менш ефективним у управлінні своїми запасами. Необхідно знаходити оптимальний рівень для кожного виробничого підприємства.

Отже, ефективне управління запасами матеріалів та сировини базується на принципі підтримки їх на мінімально безпечному рівні. Це означає, що запаси повинні бути достатніми для забезпечення надійності поставок і водночас мінімізувати витрати на їх зберігання та ефективно використовуватися.

Підсумовуючи все вище, можна з точністю сказати, що підприємство стикнулося з великими проблемами у 2023 році. При цьому до їх вирішення необхідно приступати як можна раніше, та вже приймати значні міри, адже в іншому випадку підприємство через незмогу нормально функціонувати, може припинити свою діяльність.

ВИСНОВКИ

Запаси – це одна із важливих складових оборотних активів підприємства, які призначені для подальшого використання у виробничій діяльності та для забезпечення неперервного циклу виробництва, і можуть протягом одного операційного циклу бути перетворені на грошові кошти.

Стандартизоване дефінування «запасів» визначено у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» (НП(С)БО 9), а нормативною базою міжнародного обліку є МСБО 2 «Запаси». За обома стандартами визначення поняття «запаси» майже ідентичні, але НП(С)БО 9 конкретизує, що запаси утримуються не лише для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а й під час управління підприємством. Але слід відмітити, що вищевказані стандарти не відокремлюють таке поняття як «виробничі запаси», проте у Плані рахунків бухгалтерського обліку є відокремлений рахунок 20 «Виробничі запаси».

На нашу думку, виробничі запаси є ключовим елементом у системі управління виробництвом, визначаються як матеріальні ресурси, які зберігаються на підприємстві з метою забезпечення неперервного виробництва та вирішення можливих виробничих та логістичних проблем. Вони є стратегічним резервом, спрямованим на забезпечення стабільності процесів виробництва, уникнення можливих перешкод і вдосконалення продуктивності.

На державному рівні існує низка правових актів, що регулюють питання запасів: Податковий кодекс України; Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»; НП(С)БО 9 «Запаси»; Інструкції та методичні рекомендації; в свою чергу, на рівні підприємства – це може бути наказ про облікову політику підприємства та інші внутрішні директиви та нормативи. Класифікація запасів, передбачена положеннями МСБО 2 «Запаси», НП(С)БО 9 та Методичними рекомендаціями №2, заснована на двох основних критеріях: спосіб отримання і напрям використання

цих запасів. Тобто, вона розподіляє запаси відповідно до того, як вони були набуті та де будуть використовуватися.

Ключовим етапом у забезпеченні ефективного використання ресурсів підприємства являється грошова оцінка виробничих запасів, яку необхідно здійснюється на різних етапах їх життєвого циклу: при первісному надходженні, на дату балансу та при вибутті. Стандарт МСБО 2 «Запаси» виділяє 3 основні методи вибуття запасів, або так названі формули собівартості: FIFO, ідентифікованої індивідуальної собівартості та середньозваженої собівартості. Також для зручності допускаються оціночні методи: метод стандартних витрат або метод роздрібних цін. В свою чергу національні стандарти також пропонують методи: FIFO, ідентифікованої індивідуальної собівартості та середньозваженої собівартості. Та додатково пропонують ще 2 методи: нормативний та метод оцінки запасів за ціною реалізації.

Неодмінно важливим аспектом ефективного управління запасами є їх документальне оформлення, яке забезпечує точність та прозорість в облікових процесах. Тому для забезпечення належного обліку виробничих запасів на підприємствах використовується ряд первинних документів. Ці документи регламентують кожен етап руху запасів, від їх придбання до використання в виробничих процесах чи списання, та є основою для відповідних бухгалтерських записів та подальшого звітування.

У рамках нашого бакалаврського дослідження ми вибрали відоме в Україні комунальне підприємство – «Теплопостачання міста Одеси», що спеціалізується на виробництві та транспортуванні теплової енергії..

Бухгалтерська діяльність та формування фінансової звітності КП «ТМО» здійснюються на підставі нормативно-правової бази України, яка включає Податковий кодекс України та Закон про бухгалтерський облік. Та у 2018 році підприємство перейшло на міжнародні стандарти фінансової звітності.

На підприємстві використовується автоматизована система обробки облікових документів. На підприємстві відповідально підходять до процесу оформлення документів, ретельно дотримується встановлених правил їх заповнення

Аналізуючи фінансові показники за 2022 та 2023 роки КП «Теплопостачання міста Одеси», виявили, що від основної операційної діяльності отримувало збитки. А також у 2023 році виникли збитки і через фінансову діяльність, але значну прибутковість мала інша операційна діяльність. Але все ж так на звітну дату фінансовий результат погіршився – підприємство отримало чистий збиток. Чистий прибуток на підприємстві за 2022 рік склав 77 312 тис. грн., а у 2023 року КП «ТМО» зазнало збитків, в наслідок чого фінансовий результат зменшився на 224 803 тис. грн., а збитки склали 147 491 тис. грн. Отже, можемо зробити висновок, що діяльність досліджуваного підприємства протягом аналізованого періоду є неефективною.

Нами були розраховані показники рентабельності, ліквідності та фінансової стійкості. Всі вони у 2023 році у порівнянні з попереднім погіршилися. Тобто на даний час підприємство не є платоспроможним, має низький рівень фінансової стійкості, всі коефіцієнти не відповідають нормативному значенню. А розрахунки рентабельності продажів показали, що підприємство не може встановити ціни на свою продукцію або послуги на оптимальному рівні, та про те, що його витрати занадто високі. А низька рентабельність основної операційної діяльності свідчить, що підприємство не ефективно веде свою основну діяльність, тобто зниження виручки від реалізації, перевищення собівартості реалізованої продукції над сумою її реалізації, а також збільшення дебіторської заборгованості.

Отже, підприємство стикнулося з великими проблемами у 2023 році. При цьому до їх вирішення необхідно приступати дуже швидко та вже приймати значні міри, адже в іншому випадку підприємство через незмогу нормально функціонувати, може припинити свою діяльність. наявність необхідних запасів грає ключову роль у забезпеченні неперервності виробничих процесів та вчасної поставки продукції або послуг споживачам. Їх ефективне використання дозволяє підприємствам знижувати витрати на утримання запасів, мінімізувати ризики недостачі або перевищення їх кількості, а також оптимізувати фінансові ресурси.

Рекомендовано, удосконалити та оптимізувати перший етап операційного циклу виробничих запасів – їх закупівлю. Необхідним процесом при цьому є

становлення ефективної співпраці з постачальниками для забезпечення своєчасного постачання необхідних матеріалів та обладнання за оптимальними цінами. Аналізуючи класифікацію виробничих запасів, яку використовує підприємство, ми прийшли до висновку, що вона недостатньо інформативна для комплексного розуміння усіх аспектів управління запасами, а також не враховує специфіку діяльності тепло-збутового підприємства. Тому було надано рекомендаційну класифікацію виробничих запасів деталізуючи аналітичні рахунки.

Також, як ми зазначали, що неможливо без систематичного контролю ефективно здійснювати управління виробничими запасами та вести ретельну та належну складську діяльність, включаючи оприбуткування, зберігання, витрачання, використання та правильну та адекватну оцінку виробничих запасів.

Загалом, внутрішній контроль на вітчизняних підприємствах не завжди досягає задовільного рівня. Часті порушення включають зловживання посадовим становищем, невиконання або неякісне виконання обов'язків, та неправильну оцінку операцій з виробництва та реалізації з точки зору їх доцільності та економічності.

Під час відстеження етапів проведення контролю виробничих запасів на підприємстві КП «Теплопостачання міста Одеси» було виявлено кілька значних недоліків, які потребують уваги та вдосконалення: недостатня автоматизація процесі, актуальні процедури інвентаризації та контролю здійснюються переважно вручну, що не тільки підвищує ризик помилок і уповільнює обробку даних, але й зменшує оперативність реагування на зміни оперативних потреб підприємства.

Щоб вирішити цю проблему, на підприємстві КП «Теплопостачання міста Одеси» має бути створено посаду фахівця з внутрішнього аудиту. Основне завдання його полягатиме в узагальненні та координації всіх операцій, пов'язаних з комунікацією між відділами. Створення такої посади не тільки сприятиме ефективнішому управлінню внутрішніми ресурсами, але й підвищить прозорість внутрішніх процесів та зменшить ризики, пов'язані з веденням діловодства. Враховуючи складність та масштаби діяльності підприємства, це стане важливим кроком на шляху до підвищення загальної ефективності та зменшення витрат.

З аналізу складу та структуру запасів, виявили, що майже всю суму складають саме виробничі запаси - 160 333 тис. грн. Враховуючи фінансові показники досліджуваного підприємства, можемо сказати, що в даному збільшенні виробничих запасів є негативним фактором. Адже підприємство реалізує менше продукції, і багато залишається на складах, що є передумовою ризику їх старіння або втрати вартості.

Аналізуючи структуру виробничих запасів підприємства, бачимо, що найбільшу частку складає сировина і матеріали та паливо як у 2022 році, так і у 2023. Загальна сума цих статей збільшилася, але у структурі суттєвих змін не відбулося.

Показник матеріаловіддачі залишилася майже такою ж як у попередньому році. А в свою чергу, матеріаломісткість – збільшився. Це негативна тенденція, адже збільшення матеріаломісткості означає збільшення витрат сировини та матеріалів при виробництві, через що збільшується собівартість, та продукція продається дорожче

Коефіцієнт оборотності запасів значно зменшився, адже продажі падають, тому формуються надлишкові запаси, які не продаються. А також це може свідчити про те, що підприємство стає менш ефективним у управлінні своїми запасами.

Підсумовуючи все вище, можна з точністю сказати, що підприємство стикнулося з великими проблемами у 2023 році. При цьому до їх вирішення необхідно приступати як можна раніше, та вже приймати значні міри, адже в іншому випадку підприємство через незмогу нормально функціонувати, може припинити свою діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюх О. В., Хетагурова Н. О. Методологічні засади внутрішнього контролю у світлі міжнародних та національних вимог. Міжнародні стандарти фінансової звітності – теоретичні засади та практика впровадження в Україні : монографія / за ред. Н. О. Лоханової. - Харків: «Діса плюс», 2019. - С. 61-71.
2. Бержанір І. А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. // Економічний простір. - 2016. - № 107. - С. 161–168.
3. Беляєва Л. А., Кучма Л. О. Вплив оцінки використання виробничих запасів на підприємстві для ухвалення ефективних управлінських рішень. // Економіка і суспільності. - 2018. - № 18. - С. 862–868.
4. Біла Н. Ю. Адаптація обліку виробничих запасів у контексті воєнного стану: виклики та стратегічне управління. «Сучасні проблеми та перспективи розвитку економіки України в умовах військового стану», конференція присвячена 80-річчю визволення міста Одеси від фашистських загарбників: Зб. тез допов. студ. наук.-практ. конференції (м. Одеса, 10-12 квітня 2024 року). - Одеса: ОНЕУ, 2024. С. 134-137.
5. Бондаренко Н. М. Організація внутрішнього контролю запасів на підприємстві [Електронний ресурс] / Н. М. Бондаренко, Г. С. Сімон // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2017. - Вип. 23(2). - С. 97-100. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_23\(2\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_23(2)_23).
6. Бондаренко Н. Організація складського обліку виробничих запасів на підприємстві / Н. Бондаренко, О. Фелонюк. // Облік і фінанси. – 2021. - № 2. - С. 11-18. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2021_2_4.
7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / під заг. ред. Ф. Ф. Бутиця, 8-ме вид., доп. і перероб. - Житомир : ПП "Рута", 2009. - 912 с.

8. Горбачова О. М. Шляхи вдосконалення обліку запасів / О. М. Горбачова, І. А. Олійник // Проблеми системного підходу в економіці. - 2016. - Вип. 1. - С. 102-107.
9. Єрмоленко, Г. С. Організація обліку виробничих запасів, недоліки обліку та шляхи його удосконалення / Г. С. Єрмоленко, Б. О. Шумляєв / Зб. наук. пр. Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту. – 2018. – № 3. – С. 29–34.
10. Ізмайлов Я.О. Удосконалення методичних аспектів обліку, аналізу та контролю запасів підприємств / Я.О. Ізмайлов, С.В. Свірко // Економіка, управління та адміністрування. – № 1 (95). – С. 39–44.
11. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.
12. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». - Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/Hide/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%201_ukr_2023.pdf.
13. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси». - Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/Hide/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%202_ukr_2023.pdf.
14. Офіційний сайт Комунального підприємства «Теплопостачання міста Одеси». - Режим доступу: <https://www.teplo.od.ua/>.
15. Офіційний сайт Одеської міської ради. Розділ: Тарифи на теплову енергію з використанням альтернативних джерел. - Режим доступу: <https://omr.gov.ua/ru/citizens/tariffs/tarifi-na-teplovuyu-energiyu-s-ispolzovaniem-alternativnih/>.
16. Офіційний сайт системи державних закупівель «Prozorro». - Режим доступу: <https://prozorro.gov.ua/uk>.

17. Очеретько Л. М. Проблеми та удосконалення організації обліку виробничих запасів / Л. М. Очеретько, Ю. Ю. Романова. // Ефективна економіка. - 2019. - № 11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_11_29.
18. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291 - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text>.
19. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20141231>.
20. Подмешальська Ю. В. Документальне забезпечення обліку товарних запасів на підприємстві. // Агросвіт. - 2020. - № 22. - С. 97-104.
21. Принада І. В., Назарчук О. Д. Сучасні проблеми обліку виробничих запасів на підприємстві. // Наука й економіка. - 2014. - Вип. 3. - С. 64-67.
22. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
23. Про встановлення тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування, постачання Комунальному підприємству «Теплопостачання міста одеси»: Постанова Нац. коміс., що здійснює держ. регулювання у сферах енергетики та комун. послуг від 14.01.2020 р. № 91. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0091874-20#Text>.
24. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів : Наказ Міністерства фінансів України від 10.01.2007 р. № 2. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>.
25. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку № 356 від 29.12.2000. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text>.
26. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності від 28.03.2013 № 433: Наказ Міністерства фінансів України. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text>.

27. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства : Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text>.
28. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/page>.
29. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999. № 246. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>.
30. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>.
31. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини і матеріалів : Наказ Міністерства статистики України від 21.06.1996 № 193. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0193202-96#Text>
32. Семенова К. Д. Аналіз фінансового стану підприємств України та тенденцій розвитку. // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. - 2021. - № 5-6 (282-283). - С. 77-82.
33. Тесак О. В. Облікова політика щодо контролю за наявністю й використанням виробничих запасів. // Підприємництво і торгівля. - 2020. - Вип. 27. - С. 72-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Torg_2020_27_15.
34. Томчук О. Ф. Аналіз ефективності використання запасів на підприємстві. // Фінанси, облік, банки. - 2019. - № 1 (24). - С. 76-86. - Режим доступу: <http://repository.vsau.org/card.php?lang=uk&id=22691>.
35. Шевченко Л. Я. Сутність виробничих запасів, проблеми обліку та напрями його вдосконалення на підприємстві / Л. Я. Шевченко, В. Р. Мулява. // Економіка, управління та адміністрування. - 2022. - № 4. - С. 72-76. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2022_4_11.

36. Шпінь В. В. Методика оцінки запасів підприємства за вітчизняними і міжнародними стандартами обліку / В. В. Шпінь, Т. Г. Мельник. // Молодий вчений. - 2021. - № 1 (2). - С. 213-219. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2021_1\(2\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2021_1(2)_21).

ДОДАТКИ